

SIN NAŠE ZEMLJE PRI VRHU OBLASTI

*Prvi primer v zgodovini, da imamo beneški Slovenci vojega rojaka na tako visokem in uglednem mestu
Voščila «Matajurju» ob dvajsetletnici izhajanja ter izredno pomembna analiza razmer in nalog v naši provinci*

ROMANO SPECOGNA - odbornik videmske province za šport, turizem in mladino

Srečali smo se z njim pred občinskim poslopjem v Podbonescu. Bilo je veliko strank, ki so kot navadno prišle iz okoliških hribovskih vasi v tej občini. Ljudje prihajajo v dolino, da bi rešili to in ono v občini, nakupili, kar je potrebno za življenje, potem pa se spet vrnejo domov, kognjišču, ki ga oni, kot so ga tudi njihovi predniki, čuvajo svojim potomcem. Romano Specogna je vsem na uslužbo, s strankami se pogovori po naše, v slovenskem jeziku, tako da čimprej pridejo na vrsto in rešijo svoje zadeve.

Kako je preprost in uglejen med našimi ljudmi, med prebivalci občine Podbonesec. To je res naš človek, predstavnik ljudstva, ki pa je dosegel najvišji položaj v oblasti, v vsej zgodovini beneških Slovencev.

V mislih se vračamo nazaj, v čas pred dvajsetimi leti, ko je «Matajur» začel izhajati. Bili so to težki časi, ki bi jih sicer najraje pozabili, ki pa vendar opominjajo naš rod v Nadiških dolinah in drugod v Beneški Sloveniji. Povsed so vladali sovraštvo, nestrpnost in sumničenja. V tistem ozračju napetosti in nacionalističnih izbruhov je bilo tako malo ljudi, ki so si upali javno priznati, da so Slovenci. Naša beseda je domovala le v kmečkih izbah, po cerkvah, v dušah, zanjo pa je ostalo razumevanje tudi pri poštenih sodržavljanjih italijanskega jezika.

Romano Specogna je bil takrat star komaj dobrih dvajset let. Zrl je v življenje s stvarnimi očmi in je torej doumel, da se mora v naše vasi vrniti socialni mir, če hočemo živeti in se naprej razvijati. Takšno izhodiščno mnenje je ohranil ves čas do danes in prav ta realizem mu je omogočil, da je hitro napredoval v politiki in javnem življenju.

Zanimive pobude za gospodarski napredok Beneške Slovenije

Pri zadnjih volitvah je bil Specogna izvoljen v pokrajinski svet v Vidmu, pri formiranju odbora pa so ga izvolili za odbornika za šport, turizem in mladino. Kandidiral je na listi njegove stranke, Demokracije kristijane, ki je sicer našega rojaka tudi usmernila v politično življenje. Seveda velik del svojega časa posveča tudi službi uradnika pri občinski upravi v Podbonescu. Njegov delovni dan je torej naporen, trd, saj je treba tudi upoštevati, da je Spe-

cogna tudi sindikalni funkcionar ter član ožjega vodstva svoje stranke za videmsko provinco.

Sedmo torej z njim in se pogovarjam o vsem, kar znamena beneške Slovence. Specogna poudarja, da je gospodarstvo temelj vsakega napredka in tega bi se morali zmeraj zavedati. Potrebno je omiliti največjo rano naših krajev, to je zmanjšati emigracijo oziroma izseljevanje v tujino. Toda kako zagotoviti nova delovna mesta v naših mestih in vaseh, Specogna meni, da bi morali predvsem v Čedadu razviti bazično industrijo, to je nekaj tovarn, kjer bi lahko zaposlili tudi naše ljudi. O tem sedaj razpravljajo tudi na ravni pokrajinskega vodstva Krščanske demokracije. Važen pa ni samo naprej Čedad. Kmalubodo začeli širiti in naprej razvijati opekarino v Sv. Lenartu, kjer se tako radi zaposlujejo naši povratniki iz tujine. Tu pa so še možnosti in potrebe v Špetru Slovenov, kjer nameravajo postopno tudi razviti industrijo za zaposlitev novih delavcev iz Beneške Slovenije.

Pri odnosu do Slovencev upoštevati posebne razmere pri nas

Naš rojak je v tem pogovoru za «Matajur» razgrnil tudi svoje poglede na problem beneških Slovencev v sedanjem času. Menil je, da bi morali zanje priejeti jezi-

kovne in druge tečaje v slovenščini, ki naj obogatijo njihovo osebnost, toda pri tem je treba biti tenkočuten.

«Pri nas so drugačne razmere, ki izhajajo iz posebnih zgodovinskih pogojev in okoliščin, kot pa je to na primer na Tržaškem in na Goriškem», je poudaril in dodal, da bi morali to spoznanje upoštevati tudi pri praktičnih ukrepih. O politiki do Slovencev ki bi upoštevala omenjene posebne razmere, je že nekajkrat razpravljalo tudi pokrajinsko vodstvo Krščanske demokracije, ki bo tudi izdelalo svoj program na tem področju.

Priznanje «Matajurju» in razmišljanja o njegovi sedanji vlogi

Romano Specogna je podrobno obravnaval tudi sedanje razmere in težnje v Beneški Sloveniji. To je obdobje pomirjenja, sožitja in sodelovanja med Slovenci in Italijani, pa tudi časvsestranskih stikov s sosednjo Slovenijo oziroma Jugoslavijo. V tem ozračju programirata videmska provinca in sosednja tolminska občina skupno politiko pri razvijanju zimsko-športnega in turističnega centra na Kaninu. Zlasti intenzivni in koristni so obiski lovcev iz Vidma, pa tudi iz Beneške Slovenije, onstran meje. Sam

Specogna je redni obiskovalec tamkajšnjih lovišč in je na primer včlanjen v lovsko družino Bovec.

«Matajur» je opravil v preteklosti, v prvih dvajsetih letih izhajanja, važno vlogo, ki bo ostala zapisana v novejši zgodovini Beneške Slovenije. Morda je največja zasluga našega časnika v tem, da je gojil enotnost naših ljudi, bodisi po naših vaseh ali pa tudi med tistimi tisoči rojakov, ki so raztreseni po vsem svetu kot emigranti. Trudili smo se nadalje, da prispevamo svoj delež k ustvaritvi ozračja strpnosti, medsebojnega spoštovanja med Slovenci in Italijani na tej zemlji, da delamo skratka za bodočnost, v kateri bi vsi, ki sta nas življeno in zgodovina postavila na to območje, čim lepše in svobodno živel.

Pokrajinski svetovalec oziroma odbornik videmske province za šport, turizem in mladino Romano Specogna je izrekel priznanje in voščila za takšno vlogo in prizadevanja «Matajurja» v preteklosti. Povedal je tisto veliko in zmeraj veljavno resnico, ki pravi, da se človeka ali stranko vrednoti po tem, kaj napravi in kakšna so njegova konkretna stališča do raznih problemov, ne pa po tem, kakšen program človek ali neka politična stranka zagovarja oziroma se formalno zanj zavzemata.

Se odgovornejša bo prihodna funkcija časnika za bene-

ške Slovence, «Matajurja». Specogna je poudaril takšno vlogo in je dejal, da naj bi časnik še naprej združeval vse naše rojake v njihovi skupni težnji, da bi bili aktivni državljanji, torej taki, da bi prispevali k razvoju naših krajev, sožitju med nami samimi, pa k sožitju med Slovenci in Italijani, ter končno, da bi naš časnik ustrezal tudi duhu in stopnji sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo. Želel je, da bi takšno poslanstvo uspešno izvajali, brez večjih materialnih, organizacijskih

ali kadrovskih ovir, ter da bi pri tem v resnici bili popolno ogledalo našega časa in težnje sedanje družbe.

Misli, ki jih je posredoval Romano Specogna so sila dragocenih tudi zato, ker izhajajo iz izkušenj in zdravega političnega posluha človeka in dela med ljudmi. Izhodišča, ki jih je navedel so vsebovana tudi v političnem programu in težnjah «Matajurja» za bodočnost. Hvala vam za razgovor, rojak Romano Specogna iz Tarčeta pri Podbonescu.

**Gradbeno podjetje Tehnika
Ljubljana**
čestita za 20. obletnico
«Matajurja»
glasila beneških Slovencev

**Naše renomirano podjetje
gradi doma in v tujini vse
vrste inženirskih gradenj**

Tyrševa cesta 15

Z
GOZDNIMI OBRATI: Ruše, Lovrenc na Pohorju,
Podvelka, Ožbalt ob Dravi, Maribor,
Reka-Pohorje, Slovenska Bistrica,
Oplotnica, Ptuj in Ormož,

OBRATOM ZA GRADNJE
OBRATOM ZA UREJANJE GOZDOV
OBRATOM ZA LOV IN RIBOLOV in
OBRATOM ZA GOSPODARJENJE S STANOVANJSKIMI HIŠAMI,

ureja, neguje, vzugaja in gospodari z gozdovi SLP ter gozdovi v državljanški lastnini, samostojno gradi gozdne komunikacije in gozdarske stavbe, goji divjad in izvaja lovski in ribolovni turizem.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

**Skupne službe, obrati,
konstrukcijsko-projektivni
biro, izobraževalni center**

PO NAŠIH VASEH IN DOLINAH

Nekaj se prebuja v vaseh Nadiških dolin

Skrb province in dežele za bazično industrijo na čedadskem področju - Dobra volja prinese uspeh - Povratek emigrantov v domače kraje

V našem časniku smo mnogokrat opozarjali, kako hude posledice ima emigracija za našo Beneško Slovenijo. Popotovali smo po vaseh in naseljih Nadiških dolin ter po gričevju pod Matatujjem in vedno ugotavljali, da je v njih malo življenja in da so obsojene na propadanje, če ne bodo odgovorne oblasti sprejemale ukrepov in podpirale gospodarski napredok. Želeli smo, da bi dobila Beneška Slovenija vsaj nekaj tovarn, ki bi dajale kruh našim ljudem, da bi jim ne bilo treba iskat dela v tujini. Zavzemali smo se tudi za ureditev cest in obmernih blokov, za pospeševanje turizma ter omejitev vojaških služnosti, ki ovirajo gospodarske dejavnosti. Seveda smo tudi priznavali korist ukrepov, ki so jih sprejemale oblasti, le da se nam je zdelelo, da gre vse mnogo prepričasi. Stara je namreč resnica, da je mnogo laže obdržati ljudi doma, če najdejo ustrezno delo, kakor pa jih potem spet privabljati iz tujine na svoje domačije.

Asfalt do Landarske jame

Te dni smo spet potovali po vaseh na obeh bregovih Nadiše. Še pred obiskom vasi smo se ustavili v občinskem središču Podbonesec, kjer smo se srečali s prvim našim pokrajinskim odbornikom Romanom Specogno, ki je v pogovoru podčrtil zlasti gospodarski pomen premagovanja emigracije. Povedal je, da se tudi v pokrajini zavzemajo za to, da bi dobil Cedad in morda tudi Špeter ob Nadiži kakšno večjo bazično industrijo, ob kateri bi se razvijali tudi drugi manjši obrati ter zlasti obrnštvo. Le tako bo lahko dosožen gospodarski preporod naših krajev.

Moramo reči, da smo bili na nadaljnji poti tu in tam prijetno presenečeni. Iz Podbonesca nas je peljala pot čez ozko še vedno leseno brv prek Nadiže na njen

desni breg in potem naprej v Laze. Opazili smo, da je bila cesta tu in tam razširjena in nasuta z novim gramožom. Delavcev nismo videli, a domačini so nam povedali, da ne bo več dolgo, ko bodo potegnili po njej asfaltno prevleko. V Lazah smo videli tudi nekaj obnovljenih in na novo zgrajenih hiš. Prav presestila pa nas je nova gostilna v Tarčetu. Najemnik iz Trsta nudi v njej gostom različna jedila in pijače. Celo divjačino je moč vnaprej naročiti. Kot smo zvedeli v gostilni, bodo potem ko bodo končali asfaltiranje ceste, uredili tudi okolico gostilne - v precej veliko parkirišče za goste ter središče naselja. Sredi vasi smo opazili tudi značilno kamnitno mizo, pri kateri so nekoč naši predniki odločali o raznih stvareh.

Blizu Tarčeta smo prišli na cesto, ki pelje iz doline proti Landarski jami. Ta cesta pa je prav pred kratkim dobila novo asfaltno prevleko. Peljala nas je prav do naselja Landar in še naprej. Nedvomno bo cesta pripomogla k temu, da bo jama, kot značilna naravna in zgodovinska znamenitost Nadiških dolin v prihodnje še bolj obiskovana. Tu in tam smo naleteli tudi na delavce, ki so s kamioni prevažali zemljo in gramož za zemeljska dela. To je bilo dobro znamenje, saj kaže, da ne bo ostalo pri tistem, kar smo videli, marveč da bodo potekala tudi v prihodnje.

V Sv. Lenartu moderna opekarna

Z desnega brega Nadiže nas je potem pot vodila nazaj v Podbonesec in potem protivzhodu v Sv. Lenart. Vedeli smo, da imajo tam že star opekarski obrat, ki je pravzaprav edina pomembnejša firma v Nadiški dolini. Okoli 20 marljivih delavcev se je sklanjalo na dveh tovarnjakih nad opečne izdelke ter jih lepo spravljalo za na pot.

«Vedno pride kakšen in prosi za delo», nam je povedal vodja obrata, predstavnik podjetja «Fornaci Giuliane», v katerega okviru je obrat, ter nam povedal, da imajo trenutno 30 delavcev, ki izdelajo na dan 400 kvintalov opečnih kosov. Videli smo, da je opekarna že precej stara in da tako kot je ne bi mogla dolgo konkurrirati ostalim podobnim podjetjem pri nas. A naš sovornik je povedal, da bo Sv. Lenart dobil novo opekarno. Tam je namreč izredno dobra glina, iz katere

delajo prvo vrsto opeko, ki ne zahteva malte čezse. Menda ni nikjer v naši deželi take gline, zato je opekarna še posebno zainteresirana za to, da bi jo čim bolj izkorisčala. Predstavnik podjetja nam je tudi povedal, da njihovo gline izvažajo celo v Jugoslavijo, v Umag, Koper, Pulo in druga mesta, kjer krasi velike industrijske in turistične objekte.

Gotovo se splača vložiti denar v modernizacijo obrata, ki bo pokazal ne samo, Sv. Lenartu marveč tu-

di drugim okoliškim vasem nove perspektive, saj bo nudil delo novim delovnim rokam. Skupaj bodo namreč z novimi napravami kar petkrat povečali sedanji obseg proizvodnje gline. Na danjo bodo predelali kar več kakor 2300 kvintalov. Da bi lahko toliko gline predelali, bodo potrebovali še 40 novih delavcev. Razen tega pa razmišljajo tudi o postavitvi obrata za konfekcijo. Seveda pa bo to odvisno, če bo tudi za to na razpolago potreben denar.

Vidimo torej, da se z dobro voljo le da kaj napravi. Tudi če so skromna prinese dobra volja uspeh. Naši delavni ljudje pa so potreben razumevanja. Namesto da se borijo po svetu v tujih državah za vsakodnevni kos kruha, jim je treba zagotoviti doma delo. V Sv. Lenartu so nam povedali, da imajo zaposlene tudi nekateri delavci, ki so bili prej v tujini. Lahko torej rečemo, da se prve lastovke vračajo v veselje družinam, ki so jih morale zapustiti.

Državni gozdovi na Trbiškem

Tako se je začelo prehajanje gozdov in njihovo razkosanje s pomočjo avstrijskih plemičev in s špekulacijskimi nameni, prehajanje, ki je trajalo približno stoletje in v tem času so gozdove zelo obubožali različni lastniki, kot bi imeli pravico do tega in so začeli zato čedalje ostrejšo bitko, ki je včasih postala celo krvava, proti administrativnemu in varnostnemu osebju gozdom.

Avstrijska vlada je iz razlogov, ki so zadevali uničevanje gozdov na tem področju, pa tudi zavoljo političnih razlogov na področju, ki je bilo zelo pomembno v obrambnem smislu, s pogodbo od 30 decembra 186. znova odkupil gozdove z denarjem Verskega fonda Koroške s sedežem v Celovcu, za 470.000 goldinarjev in prepustila vodenje državnih gozdov državnim gozdnim tehnikom.

In v takšnem stanju so trbiški gozdovi prešli v italijanske roke po prvi svetovni vojni i izjemo majhnega kosa, imenovanega Kesselwald, ki je meril 166,5 hektarjev in pripadal področju Ukev, spuščajoč se v porečje hudojnika Gail in je postal na avstrijskem ozemlju po dolo-

čtvri meja med Italijo in Avstrijo.

Gozdovi so torej 1918. leta začasno prešli v last italijanskih državnih gozdov, dokler niso nenadoma, z zakonom št. 848. z dne 27. marca 1929. na podlagi lateranske pogodbe, kot dediščina nekdanjih avstrijskih verskih fondov na podlagi členov 18. in 19. istega zagona, bili združeni s Patrimoni ex economali italiani, ki so tvorili družbo, katere uprava je bila osredotočena pri Fondu per il Culto pri pravosodnem ministru, kasneje pa pri notranjem ministrstvu.

Državna družba za gozdove, ki je prevzela upravo gozdov ob prihodu Italije, je nadaljevala z upravo, bodisi redno, bodisi izredno na račun omenjene družbe, s katero je sklenila pogodbo 15. julija 1932 in jo obnovila 29. maja 1956. leta.

Drugi izmed državnih gozdov na Trbiškem je gozd v Fužinah, pod Avstrijo imenovan Weissenfels ali Bela peč, ker se razprostira pod dolomitskim masivom Mangarta, ki se dviga 2678 metrov nad morjem.

Omenjeni gozd ima čisto drugačno zgodovino kot trbiški gozdovi, ker je pripadal prej Kranjski kot Koroški v Avstriji in se je bamberški fevd končaval prav na Obmejni reki, ki se je imenovala tako zato, ker je tod potekala tudi meja med sosednjima pokrajinama.

Na Kranjskem je bil fevd v Fužinah dodeljen celjskim grofom in je zajemal v glavnem ozemlje slovenskih prebivalstv, vendar pa so bili izpod oblasti teh grofov izvzeti sčasoma različni gozdovi, ki so postali cesarska last, ker so bili potrebni za rudnike in kot gorivo za taljenje rud. Prvo omembo teh gozdov najdemo v rudarskem zakonu cesarja Maksimilijana I. iz leta 1517. Priphadnost teh gozdov je bila znova potrjena v rudarskih zakonih Ferdinanda I. Habsburškega z dne 1. maja 1553, Karla V. 23. februarja 1575 in končno Marije Teresije 23. novembra 1771.

Precešen dej teh gozdov je cesar Ferdinand II. prodal princu Eggenbergu s pogodbo dne 3. januarja 1636., toda od prodaje so bili izvzeti gozdovi v bližini rudnikov in topilnic in med njimi so bili tudi stari državni gozdovi v Beli peči.

V teh, pa tudi fevdalnih gozdovih, je krajevno prebivalstvo že od nekoč uživalo stare pravice in 1844. so med prvimi občinske uprave v

strijo, in s pogodbo v Rapallu 1920. leta med Jugoslavijo in Italijo, so gozdovi prišli pod različne države. Del gozdov, proti vzhodu, pod občino Rateče, je prišel pod Jugoslavijo, del je ostal pod Avstrijo, vendar pa so pridružili preostalem delu, ki je prišel pod Italijo, del državnega gozda iz Beljaka, ki je bil prej last samostana Podklošter na Koroškem.

Pod Avstrijo, kot tudi pod Italijo, je bil vse do leta 1925. poseben urad za vodenje gozdov v Fužinah, toda po tem letu pa je bil pridružen sedež v Trbižu.

Motiv iz Kanalske doline

PO REFERENDINU 7. JUNIJA

Nov napad na priseljene delavce v Švici

Zuriški poslanec Schwarzenbach pripravlja tokrat posredne ukrepe - Zaostritev davčnega pritiska na podjetnike, ki zapostujejo tujo delovno silo

Vse kaže, da večina ljudi v je, da bi s takim zakonom bila prisiljena vsa večja podjetja in vse industrije, da zapošljijo čim manj tujcev. Vsem je znano, da švicarska industrija sloni prav na izseljenicah in sicer na večino nekvalificiranega delavstva, ki ga trenutno cenijo kar na en milijon, kar pomeni spričo celotnega švicarskega prebivalstva, ki steje pet milijonov, kar precejšen odstotek.

Schwarzenbach je začel namreč iskati novih poti. Če mu je neposredno s tujimi delavci spodeljalo, si predstavlja, da mu bo s podjetniki. Pripravljen je namreč predlog o zaostritvi davčnega pritiska za podjetnike, ki zaposljujejo tuge delavce. Vsi industrijski obrati, razne trgovske družbe in ostala podjetja bi morala po njegovem predlogu plačati posebno takso za vsakega tujega delavca, ki ga sprejemajo v službo. Razumljivo

je, da bi s takim zakonom bila prisiljena vsa večja podjetja in vse industrije, da zapošljijo čim manj tujcev. Vsem je znano, da švicarska industrija sloni prav na izseljenicah in sicer na večino nekvalificiranega delavstva, ki ga trenutno cenijo kar na en milijon, kar pomeni spričo celotnega švicarskega prebivalstva, ki steje pet milijonov, kar precejšen odstotek.

Vsekakor je upati, da bo tudi to pot Schwarzenbachov predlog odklonjen, vendar moramo biti v prihodnje še bolj previdni, kajti vse kaže, da so še vedno na delu nazadnjaške in konzervativne sile, ki ne zavirajo samo predka doma, konkretno v Švici, temveč tudi po svetu.

PETROL

*Vsi, ki potrebujete proizvode naftnih derivatov, obračajte se na naše podjetje.
Postreženi boste hitro, solidno in pravočasno!*

Petrol - Ljubljana

IZ NADISKE DOLINE

Področja, kjer morajo pridelovati tipična vina

V poštev pridejo komuni Ahren, Buttrio, Corno di Rosazzo, Čedad, Fojda Manzano, Neme, Povoletto, Prapotno, Reana, Sv. Ivan ob Nadiži, Tarcent in Tavorjana

Dekret predsednika republike, ki priznava pravico za poimenovanje kontroliranega izvora vina, pridelanega na gričevju vzhodne Furlanije in sicer vina tokajca, rebule, verduca, belega in sivega pinota, sauvignona, rizlinga, pikolita, merlota, kebernetna in refoška, ki morajo odgovarjati v trenutku prodaje tudi karakteristikam, je odločil, da mora biti grozdje za proizvodnjo omenjenih vin pridelano na sledečih področjih: od kraja Madonna zahodno od Čente (Tarcento) ob cesti, ki vodi do železniške postaje v Čenti proti jugu do križišča s pokrajinsko cesto Tržizem-Neme; od tu vzdolž ceste preko Qualsa do mosta preko hudournika Tera pri Nemah, ob Teru do Savognana ob električni liniji visoke napetosti vse tja do Rubignaccia.

Nato sledi linija od transformatorja ob cesti do zaselka Gallo, do občinske klavnice, zaselka Viola južno od Čedada in nato proti zahodu do razpotja Spessa - Ippis proti Gaglijanu; od tu proti zahodu ob asfaltirani cesti do razpotja Azzano vse tja do mosta čez Nadižo pri Orsarii do državne ceste št. 56.

Omejitevna črta sledi nato po državnih cesti do razpotja pri Manzani do pokrajinske meje Videm-Gorica in državne meje pri hudourniku Koritnik. Od tu se obrne po poljski poti Prepotišče-Frdjel in nad zaselki do Teje (San Pietro di Chiazzacco) proti Čelu in Stari gori in ob meji čedadske občine do Tavorjane (gora Madlesena 710 metrov) in Doline (440 metrov), do Pojane in hriba Počivalo in zaselka Gaspar. Črta nato nadaljuje ob cesti, ki vodi preko zaselka Foranesi in se potem obrne proti zapadu vse tja do državne ceste št. 356, ki vodi v kraj Madon na zahodu Čedada.

Ce se je nahajal vinograd v času, ko je bil objavljen gornji dekret (30. sept. 1970), ceprav samo delno, v vertikalni električni liniji, ki je omenjena v prvem odstavku, mora biti vinograd vključen v zgoraj določeno področje in če odgovarja revizitom, bo vključen v seznam vinogradov.

Z ozirom na novi republiški dekret je izključenih več ravinarskih področij, ki so do sedaj pridelovala žlahtna vina.

Važni sklepi komunskega sveta v Špetru

Na zadnjem zasedanju je komunski svet sprejel več zelo važnih sklepov. Izvolili so tudi odbor komunske podporne ustanove (ECA) in sicer so bili izvoljeni Elio Coren, Isidoro Iussa, Giuliano Tropina, Renzo Pinot-

to in Tiziano Petricig. V komunsko gradbeniško komisijo pa so bili izvoljeni prof. Paolo Manzini, Silvio Venturini in Angelo Specogna. V konzorciju za turistični razvoj Nadiške doline in področje Matajurja pa sta bila izvoljena Beppino Sittaro in Giancarlo Venturini.

V komunsko volilno komisijo so bili izvoljeni Albino Iussa, Beppino Sittaro, Eli-

seo Dorbolò, Miro Bordon, Manlio Monreale, Paolo Iusig in Giuseppe Marinig.

Na istem zasedanju je komunski svet dal komunskemu odboru naloge, da

kupi zemljišče, kjer bodo

zgradi nov socialni sedež v Špetru. Ob zaključku pa

so še sklenili, da bodo

pristopili v tehnični konzorcij

skupaj z vsemi drugimi komuni Nadiške doline.

Konferanca o kmetijstvu Nadiške doline

Pred kratkim se je vršila v Špetru konferanca o kmetijstvu Nadiške doline. Konferenco je vodil dr. Renato Qualizza, ki je pokrajinski inšpektor za kmetijstvo. Po uvodnem govoru se je razvila živahnega debata, ker so kmetje izrekli svoja mnenja o današnjem stanju in kaj bi bilo koristno ukreniti v bodoče. Arhitekt Valentino Simonetti pa je prisotnim obrazložil načrt za medobčinsko urbanistično ureditev.

Ureditev cest v Špetterskem komunu

Ti so pričeli s prvimi deli, da bodo uredili več cest v Špetterskem komunu, med temi tudi ono, ki vodi v Dolenji Brnas, ki je popravila tudi najbolj potrebna. Vse stroške, ki bodo znašali okoli osem milijonov lir, bo vzdržala dejela.

SPETER

Smrtna prometna nesreča

Prometna nesreča, ki se je dogodila pred dnevi na državnih cesti št. 54, je imela na žalost smrtno posledice. Petinsmedesetletni Attilij Černoja iz Špetra, ki je postal žrtev nesreče, je namreč podlegel poškodbam, čeprav so se v bolnici, kamor

SREDNJE

Zopet malo pitne vode

V nekaterih vseh Nadiških dolinah, in posebno v Ravnah, v Oblici in v Trbilju v srednjem komunu, zopet primanjkuje pitne vode. Za prvo silo jim je pripeljalo vojaki v avtocisternah, ostalo morajo pa prinašati iz bližnjih studenec in potokov. Življene je zaradi tega silno težko in zato ljudje komaj čakajo, da bodo ojačili vodovod, ker brez te dragocene tekočine ni mogoče živeti.

Smrtna kosa

V začetku septembra smo spremili k zadnjemu počitku 74-letnega Antona Lauretiča - Lenčiča iz Gnidovice. Rajnki je bil v vasi od vseh spoštovan, ker je bil dober delavec in skrbni oče, saj je vredil kar devet otrok, ki so pa skoraj vsi razkroplje-

je prekoračilo mejo poleg tega z dvolastniško izkaznico še 128 italijanskih državljanov in 328 jugoslovanskih.

Največji promet se je vršil seveda skozi obmejni prehod v Štupci, ki je prve kategorije, kjer je prekoračilo državno mejo 94.630 ljudi. Na ostalih obmejnih prehodih pa je bilo tako le gibanje: skozi Učejo je bilo 755 prehodov, skozi Most na Nadiži (bivši Ponte Vittorio) v tipanskem komunu 569, skozi Most Mišček 566, skozi Most Klinec 190, skozi Polavo pri Čepliščih v sovodenjskem komunu 896, skozi Robedische 461, skozi Solarje pri Dreki pa je bilo 272 prehodov.

Razstava goveje živine v Črnom vrhu

Pred kratkim je dejelni inšpektor za kmetijstvo organiziral v Črnom vrhu v podboneškem komunu razstavo goveje živine rjavalske pasme, ki jo rede v tisti okolici. Živinorejci so pripeljali na razstavo kakšnih 60 glav in tako pokazali, da je ta hribovski predel kot nalač ustvarjen za rejo živine in da je zato nujno potrebno, da dejela še bolj skrbi za dvig te panoge, ki je življenjskega pomena za marsikater hribovski vasično Beneško Slovenije. Kmetje, ki so vzredili najlepše glave, so bili nagrajeni s komponi sena.

V Podbonešeu en sam vojaški nabornik

Kako velika je emigracija v naših krajih nam je pokazal letosni vojaški nabor. V podboneškem komunu so imeli letos namreč samo enega nabornika. Vpisani so bili sicer štirje, a samo eden je doma, ostali trije so v inozemstvu na delu. Tako je šel v Videm na zdravniški pregled sam, kjer so ga tudi potrdili, a potem se je pridružil drugim sovrstnikom iz Nadiške doline, da so skupaj po domače zavrsili in zapeli, kot je to stara navada.

Nesreča pri delu

V čedadsko bolnico so moralni peljati 39 letnega Dantega Cedermasa, ker si je močno poškodoval roko, ko je žagal z motorno žago. Ozdravil bo v enem mesecu.

Nesreča pri delu

V čedadsko bolnico so moralni peljati 39 letnega Dantega Cedermasa, ker si je močno poškodoval roko, ko je žagal z motorno žago. Ozdravil bo v enem mesecu.

40-letnega Giuseppeja Borgu. Prvi je nesrečno padel z bicikla in se močno udaril v glavo in bo ozdravil v dveh tednih, drugi pa je padel po stopnicah in si prebil čelo. Tudi Borgu bo ozdravil v dveh tednih, če ne nastopijo komplikacije.

Zimski urnik na obmejnem prehodu v Polavi

Naj ob tej priliki še enkrat povemo, da se more skozi ta obmejni prehod tudi z avtomobilom, seveda le domačini, to je tisti, ki imajo obmejno propustnico. Prehod s potnim listom ni dovoljen, ker ni to prehod prve kategorije kakor tisti v Učeji in v Štupci.

V NEDELJO 25. OKTOBRA ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE

Ureditev partizanskih grobov v Sv. Lenartu

Več kot petindvajset let je moralno preteči, da bodo končno padli partizani, pokopani v anonimnem in zapuščenem grobu na Šentlenartskem pokopališču končno prišli iz anonimnosti in dobili grob, ki po človeški etiki že od nekoč pripada slhernemu umrlemu človeku.

Gre za grobišče trinajstih partizanov, ki so padli v bitki pri Zamirju v Rečanski dolini 30. maja 1943. leta. Se do nedavnega je bil grob prepriščen samo skrbi nekaterih tovarišev in priateljev padlih borcev, ki so vsako leto poskrbeli, da so na praznik vseh mrtvih očistili grobove in jih okrasili s cvetjem.

Domači bivši partizani in pokrajinski ANPI iz Vidma pa so končno dosegli, da bodo vendarle padlim partizanom uredili dostenj grob tudi po zaslugu sedanjega domačega župana Sidarja, ki je sodeloval z ANPI v tem prizadevanju.

Pred dobrim mesecem je dala občinska uprava prekopeni staro grobišče in ostan-

ke padlih borcev so prenesli na lepši in primernejši kraj, kjer jim sedaj urejujejo dokončno poslednje bivališče. Računajo, da bo sčasom z odkritjem nove spominske plošče 25. oktobra letos. Ob tej priložnosti bodo v Šentlenart povabilik odkritju plošče tudi predstavnike krajevnih in pokrajinskih oblasti, generalnega konzula SFRJ v Trstu in delegacijo zvezne borcev iz Nove Gorice in Tolmina.

Ureditev ceste v Kravar

Komunska administracija bo kmalu poskrbeli, da bodo popravili in asfaltirali cesto, ki vodi v hribovsko vas Kravar in druge zaselek tam okoli. Stroški za izvedbo tega dela bodo znašali 55 milijonov lir, od katerih bo dala država 25 milijonov na podlagi zakona št. 614 (zakon o pomoči hribovskim krajem), ostalih 30 milijonov pa bo dala dejelna.

Domači bivši partizani in pokrajinski ANPI iz Vidma pa so končno dosegli, da bodo vendarle padlim partizanom uredili dostenj grob tudi po zaslugu sedanjega domačega župana Sidarja, ki je sodeloval z ANPI v tem prizadevanju.

Pred dobrim mesecem je dala občinska uprava prekopeni staro grobišče in ostan-

IZ KRNAHTSKE DOLINE

Arialde Venossi iz Krnahte ni več med nami

Njena tragična smrt globoko pretresla vso okolico

Neizmerno je vse pretrerala smrtna nesreča v Krnahti, katere žrtev je postala te dni vsem zelo priljubljena Arialda Vanossi - Trbižanka po domače. Arialda, hči emigrantov, se je rodila pred 58 leti v Nemčiji, a svoja otroška leta je preživela v vasi svoje matere, v Krnahti, kamor se je priselil tudi njen oče. Že kot zelo mlada deklica je morala zopet od doma, po svetu, da si je zaslužila svoj vsakdanji kruh in pomagala tudi svojim, ki so ostali doma. Bila je več let v Angliji in v Milanu kot hišna pomočnica in povsod so znali ceniti njeno pridnost. Že od mladih nog je mislila na starata leta, ki jih bo preživela v Krnahti in zato si je tam tudi zgradila lepo vilo, najlepšo hišo v vasi. Tukaj, pod Velikim vrhom, tukaj pri prijaznih in dobrih domačinjih bi morala uživati prisluženi pokoj.

Usoda pa ji ni bila naklonjena in jo je iztrgala iz objema svojcev lepega in sončnega jutra v oktobru. Ko je šla z nečakinjo v bližnjo goro, jih je spodrsnilo in padla je kakšnih 20 metrov globoko v prepad. Prepeljali so jo v videmsko bolnico, kjer je pa kmalu izdihnila zaradi hudih poškodb, ki jih je dobila pri padcu.

Vsa Krnahta in tudi bližnja okolica je bila kakor iz sebe, ko se je razvedelo za to strašno nesrečo. Medtem ko drugi odhajajo od doma, da si v tujini ustvarijo družino in tam za vedno postanijo sklepni komunisti.

Globoko je vse potrla novača, da ne bomo več videli dobrega Petra Petrossija iz Černeje. Mož, ki je po smrti svoje žene živel sam, je obupal nad življnjem in se obesil v gozdu. Domačini so ga imeli radi, ker je bil dober in pošten mož in jim je zelo žal, da je tako tragično končal svoje življenje.

Z LJUDSTVOM, ZA LJUDSTVO

(Nekaj o slovenskih duhovnih v Beneški Sloveniji med dvema vojnama)

V tisočih in tisočih letih človeške zgodovine ni bilo take dobe, da bi ljudje sploh kakšne dežele doživelji toliko strahot, gorja, kot so ga prestali v tridesetih letih mnogi naši možje, žene, sinovi, ki so šli skozi prvo, nato še skozi drugo svetovno vojno.

«Sloven» beneške zemlje so med 1915-1918 dokazali, da so vredni potomci onih, ki so 1866 glasovali «enodušno» (C. Podrecca, Le Vicinie, Cividale 1887 str. 156) za novo liberalno Italijo proti stari konservativni Avstriji. Ni moči vsega povedati... Beneški Sloven' so se zvesto bojevali na fronti.

Omenim le bataljon Civida osmoga alpinskega polka, ki so ga sestavljali »izključno mladeniči nadiskih dolin stare in zveste Slavije, ki v vojni ni poznala niti enega deserterja in v razmerju z ostalimi Italijani dala največje žrtve«, kakor piše Vidmečan, Italijan, pisec in tiskar Del Bianco v svoji knjigi (La guerra in Friuli, Udine 1939 str. 70). Pove, da je že 28. maja, štiri dni po napovedi vojne, bataljon šel proti gorskim postojankam Rdečega roba in planine Sleme, vzhodno od Krna. Tragičen je bil 2. junij: po dveh žlebovih so beneški fantje alpini napadali..., ko je na desnem krilu popustila italijanska infanterija, so slovenski alpini doživelji pravi pokol. Med mrtvimi in ranjenimi je bilo 11 oficirjev in 450 mož. Isti pisec pove, da so obiskovalci-domačini, ki so prišli na »narodno romanje« sedem let nato, julija 1922. pod prelazom Sleme našli še vrste nahrbtnikov, raztresene kosti, cele skelete... (Bilo je ob času Krmenskih dogodkov, ko je strela razbila spomenik na Krnu, so pa fašisti zvalili krvodo na pastirje podkrnskih vasi in se »maševali s požigom župnišča v Drežnici, razbijtem Volaričevega spomenika v Kobaridu... itd.).

Med beneškimi duhovni, - ni jih bilo dosti, - jih je bilo deset skoraj, ki so bili vpoklicani. Prenekateri so doživelji fronto, stali v prvih postojankah. Omenim le Miha Dobolo, nato profesorja italijančine v škofjski gimnaziji v Vidmu; bil je arterijski oficir v Donji pod Montažem, pri topovih, ki so porušili cerkev na Višnjah, kamor je nato do svoje smr-

ti (25.7.1943) sam hodil poteti. Kar par beneških »gospodov« je po vojni nosilo srebrna odlikovanja. V Albaniji je padel Jožel Domenec.

Drugi so doma šli z ljudstvom za Italijo. Gospod iz Platič Cenčič-Cencig je organiziral prve dni vojne žene iz vasi pod Stolom in Breškim Jalovcem, da so v koših nosile na vrh vojakom hrano, vodo, municijo... Ob kobariškem zlomu je Cenčič, pisal je dnevnik, bil v pomoč in tolažbo celo italijanskim generalom (O tem ob Del Biancu piše tudi čudovito resnična knjiga Silvestri, L'Isonzo 1970).

Jožel Gujon, bil je v Štoblaniku pod Kolovratom, je pokopal prvega padlega italijanskega vojaka, alpina iz Vidma, je pa bil celo obvezevalec divizije v Vidmu. Ob kobariškem zlomu zaupnik generala Villani-ja, povljenika one nesrečne divizije, ki je po krivdi generala, pozneje maršala, Badoglia, med Ježo in Kolovratom doživel strašen, nadmočen predor Nemcev in Avstrijev iz Tolmina. Villani je, dasi ni bil krv, nato skušal rešiti svojo častstem,

da si je vzel življenje v vasi Škrutovo. Gospod Gujon ni uspel mu dati poguma za življenje...

In še in še bi lahko navajali. Bili so Slovenci ti časti gospodje. Pisc se dobro spominja kar kavalirskega nastopa gospoda Gujona, ko je bil v Ovčji vasi med dvema vojnoma; pred parleti je umrl star skoraj 90 let. Poznal je slovenski svet, obvladal lepo naš jezik. In Cenčič! V njegovi sobi sem ubog študent prespal poleti 1918. Med Mohorjevimi knjigami je stal tudi naš Fr. Prešeren, S. Gregorčič... Ali s ponosom je pripovedoval, kako so Platičani spomladan 1918 »pogrebli« svoje cerkvene zvonove, da jih avstrijski vojaki ne odpreljajo za kanone. Dal sem mu prav jaz Slovenec - »cesarevec«, njemu Slovenec »kraljevcu«, kakor je ženica iz Platič poimenovala avstrijske in italijanske Slovence.

Preprosti beneški Sloven', zvest državljan Italije je težko razumel, neizobražen radi pomanjkanja šol v domaćem jeziku, da sta »državljanstvo« - pripadnost neki

državi in »narodnost« - pripadnost ljudstvu, narodu, dve popolnoma različnimi, ki ni nujno, da si nasprotujeta. Beneški duhovni, izobraženi, so pa le vedeli in čutili, da »državna meja« ne more in ne sme ločiti ljudi istega jezika, pa naj žive v dveh državah. Ali ni tega lepo povedal prvi beneški pesnik Podreka, ki je svoji Benečanki položil v usta besede:

Jaz nisem Talijanka,
pa tudi ne bom;
sem zvesta Slovenka,
ki ljubim svoj dom.

Za njim je pisal in pesnil v tem duhu Ivan Trinko, učitelj vseh beneško-slovenskih duhovnov med dvema vojnoma, ko je pa zvesto priznaval italijansko državo, prevzemal celo častna mesta v italijanski upravi; bil je član pokrajinskega sveta — consiglio provinciale, zastopal je Čedad —. Preprosti beneški človek je pa še dolgo s strahom povedal, da je »Sloven« in se bal, če ni to mogoče »izdatja«. Seveda so to trdili od 1866 vsi italijanski nacionalni šovinisti, zlasti še fašisti.

ne moremo zameriti, da se je opravičil... Ali celo v Platičih so ljudje nekaj zvezeli, zgubili je zaupanje in ko mu je svetna oblast dala naslov »cavaliere«, ga je Rossi poslal v furlansko župnijo Gonars... Ostal pa je le zvest slovenski človek, v letih strahote 1942-1943, ko

je fašizem v Gonarsu odpril taborišče za »uporne« Slovence iz »ljubljanske pokrajine«, ki si jo je protipostavno priključil, je Cenčič prenesel marsikateri list, pisemce in mal paketič lačnim taboriščnikom. Umrl je pred leti precej star.

Ivo Juvančič

“Zbor svečenikov sv. Mohorja,,

In kaj so prejeli Sloven' beneških dolin zo svojo službo v pri svetovni vojni? Ministri in celo generali za njimi so obljudljali zemljo, zmanjšanje davkov in bremen, pomoč kmetom, mesto tega je kaj kmalu prišel fašizem, ki je beneškim vsemi vzel njih »sindike«, ukilil občine-komune in jih prisilil, da so morali k »potestatu«, ki niso bili domačini, v dolino. Prišel je nato še najhujši udarec fašizmu, vzel jim je še cerkev, kjer edino je zvenela domača beseda in slovenska pesem.

In duhovni? Ti so še preje prejeli svoj udarec. Ko so po rapalski pogodbi 1920, pred petdesetimi leti (12. novembra 1920), bili Italiji priključeni Slovenci Goriške, Trsta in slovenske Istre, bilo jih je kar okrog 250 tisoč, so mislili, da lahko posnemajo svoje sobrate Goričane in Tržačane, ki so že od 1899 imeli svoje društvo »Zbor svečenikov sv. Pavla«, neke vrste sindikat, stanovsko organizacijo. Zato so se beneško-sloven-

ski duhovni, večina so bili le ubogi kaplani, malo jih je bilo župnikov, zbrali in ustanovili svoje društvo: Zbor svečenikov sv. Mohorja.

Pa je kmalu zvedela za to civilna in cerkvena gospodska in bila je druga, ki je prva udarila. Videmski nadškof Anton Anastazij Rossi, ni bil iz furlanske dežele, prišel je tuje iz Milana. Bil je res »eccellenza« - »previšen«, vzvišen nad uboge ljudi in vzvišen nad svoje beneške duhovne gorjane. Sklical jih je, prepovedal društvo kot upor proti cerkveni oblasti in zahteval celo, da se vsak posameznik opraviči.

No »Zbor« je res razgnal, posamezni gospodje pa niso klonili, razen enega, kolikor je do danes znano. Beneščija je dobila dve žrtvi med duhovni. Prva, glavni delavec »Zbora« je bil Natale Monkari-Moncaro (za ljudi »pre Nadal«). Zapustiti je moral celo škofijo, svojo zemljo. Po kratkem kapelovanju mu je goriški nad-

škof Sedej zaupal častno mesto, župnijo Žabnice - Camporosso v Kanalski dolini, saj je poleti upravljal znano božjo pot Višarje, kamor so stoletja prihajali vsi Slovenci: Kranjci, Goričani, Koroški, ali tudi naši Benečani o Furlanah in Nemcih iz Koroške in celo Tirolske. Razbito cerkev je obnavljal in župnišče, nabavili so nove zvonove, ki še danes pojo iz Višarske glave (1790 metrov nad morjem). Ubogi »pre Nadal«. Poznal sem ga tihega, mirnega, visokega ali tako dobrega in delavnega, nismo pa vedeli, da je že mladbolehal na pljučih... Pota na Višarje nad 1000 metrov iz Žabnic, nad dve uri hoda gor, so ga prizadela... Zbolel je in po letih umrl pri svojem dobrem prijatelju A. Kufolu-Cuffolo v Lazah, svoji rojstni vasi.

Druga žrtev je bil že imenovani Cenčič-Cencig. Nanj, kot na že znanega patriota so pristisnili drugače: z lepa in z grda. Klonil je revež strogemu škofu Rossiju. Danes, po letih mu

»La nostra Patria, benchè originariamente vorrebbe dire la casa del padre, e spesso indichi soltanto la terra natale, pure oggi è adoperata a significare il consorzio civile di un popolo e la sua stabile dimora...«.

Besede so mu bile jecljajoče, negotove, kakor stopinje otroka, ki je pravkar shodil. In vendar je to komaj opazil, ni se poslušal, ostro je opazoval le obraze ljudi. Nič več tiste lačne napetosti kot prej, a razen presenečenja za hip nobeno drugo čustvo ni našlo prostora v njihovih dušah. Ozirali so se drug po drugem in se na dolgo spogledovali. Cedermac je rahlo zatisnil veke, kakor da se boji tega, kar še pride. Kaj? Tega ni vedel. Ni več videl posameznih obrazov, glave cele soseske so se strnile, kakor množica na poblede podobi.

»Or la patria così intesa«, je nadaljeval s trdnim glasom, »per noi cattolici è un aureo anello che congiunge la famiglia all'umanità. Derivando la patria dalla famiglia...«.

Besede so se mu zmedle, zopet je široko odpril oči. Medtem se je bila na obrazih poslušalcev izvršila spremljba. Moški so še zmeraj strmeli vanj, a ženske so bolščale predse; obojim je cela levtica občutkov igrala na obrazih. Opazil je vse odtenke čustev, kar jih le more izraziti človeška duša, od preapanosti do globoke užaljenosti in upora. Zdelo se mu je, da bo kateri izmed njih zdaj pa zdaj dvignil glas, ki se bo divje, grozče razlegnil pod obokom.

»Cos'è dunque la patria? Non è altra cosa che la famiglia ingrandita, è il territorio dove siamo nati, il suolo che Dio ci ha preparato nella grandezza secolare dei suoi disegni, nel mistero della sua provvidenza...«.

Ni pazil na besede, ki jih je govoril, gluho so mu odmevale v ušesih. Strastno, vedno strastnejše ga je zanimalo le, kako jih sprejemajo verniki. Ali jih razumejo? Sprva so ga napeto poslušali, toda napetost je popoščala od trenutka do trenutka, od stavka do stavka, kakor da so se zavedeli jalovosti svojega prizadevanja. Pogled mu je znova ušel proti vratom. Kovač Rakar ga je gledal s posmemom; zdelo se mu je, da mu neizgovorjene besede bere na ustnicah. »Ali ga slišite? Za svojo bisago bi se prodal tudi hudiču.« Kakor da mu je to na glas zakričal, mu je čudno stopilo v srce, ga užalilo in zbegalo. Govor se mu je za trenutek pretrgal, le s težavo ga je zopet navezel.

V zadnjih klopih je sedela stara Breškonka, pobožna ženica, ki je z vsem srcem visela na Bogu in ni zadnja leta nobene maše zamudila. Opazil je bil, kako so ga njene rjave oči gledale začuden, a obenem plaho in sočutno. Potem je uprla oči v klop, sklenila roke in tih zase molila. Njegova pridiga je bila zanj le nerazločen tok besed, ki jih ni razumela. Vela lica so ji drhtela, trepetale so ji ustnice, kakor da stežka premaguje bridkost, ki jo je stiskala za grlo.

»La patria non è solo il suolo che ci ha visto nascere; è ancora molto di più; è il sangue che scorre nelle nostre vene; esiste una segreta armonia voluta da Dio, e non è dato all'uomo di romperla a suo capriccio...«

In ves ta čas ni nehal gledati v starko, ni mogel odvrniti pogleda od nje. Da bi ga bila razumela, bi ji bila morda kri zaplala v bledu lico. Zdela se mu je zdaj edino veljavno merilo za njegovo početje. Ni mu ušlo, kako so ji tenke ustnice iznenada zadrhtele, a iz oči so se ji udrževane solze in ji polzele čez zgubana lico.

France Bevk

Kaplan Martin Čedermac

II

Pogled mu je nehote ušel za vrata. Tam je oslonjen na steber stal kovač Vanc, klobuk je držal na trebuhi; čokata postava, širok obraz z velikimi, visečimi brki in rdečkastimi, nemarno počesanimi lasmi. Napetogajemeril s sivimi očmi, kakor da nestрпно pričakuje prve besede. Zbal se ga je; pogled mu je splaval po siromaštu cerkev. Stene skoraj gole, krasil jih je krijev pot s slovenskimi napisimi. »Kdaj izgine ta sramota?« Besede, ki se jim je bil pred leti nasmehnil, a zdaj so nenadoma doble grozoten pomen. Skozi stranska okna je sijalo sonce in se v širokih pramenih razlivalo po ladji; v nji so trepetali oblaki srebrnega prahu.

Morda je bilo le nekaj trenutkov, morda kratka minuta, ko se je motil s temi pogledi. Izgubil je bil čut za čas, ni se mu zdelo dolgo. Morda bi bil še dlje tako stal, kakor okamenel, brez besede, da ga ni zdramilo nestrпno pokašljivanje. Moral je začeti. Z občutkom, kakor da se je vrgel v prepad, so mu besede same po sebi prišle z jezikom. »Cari cristiani!«

Bilo je izgovorjeno. Za trenutek mu je vzelo glas, kakor da se je neizmerno zavzel sam nad seboj. Nazaj ni mogel. In bi v tem trenutku tudi ne hotel. »Nazadnje«, je pomislil, »je kar prav tako. Kakor da je bilo zanj zdaj važno samo«. »Kaj porečeo verniki?«. Kaj porečeo?

**Založba
MLADINSKA KNJIGA**

DRUGA SVETOVNA VOJNA

največja vojna v zgodovini človeštva, ki je terjala 30 milijonov žrtev civilnega prebivalstva in 16 milijonov padlih vojakov

DRUGA SVETOVNA VOJNA - v slikah

dragocen dokument nepozabne tragedije, ki je zajela 56 narodov.

Evropa, Azija, Afrika, Atlantik, Pacifik, bojišča na kopnem, na morju in v zraku posneti s kamerami najhrabrejših reporterjev, s tekstrom odličnega ameriškega novinarja Sulzbergerja, ki je bil zmerom tam, kjer je bilo najbolj vroče.

DRUGA SVETOVNA VOJNA

720 dokumentarnih fotografij z vseh svetovnih bojišč 92 barvnih fotografij

18 zemljevidov bojišč in vojaških operacij

640 strani velikega formata (28x21,5 cm)

Knjiga stane v prednaročilu 200 dinarjev in se lahko odplača s 5 obroki po 30 dinarjev in enim obrokom po 50 dinarjev. V prosti prodaji bo stala knjiga 250 dinarjev.

Knjigo lahko naročite v vseh knjigarnah, pri zastopnikih in poverjenikih založbe ali pa pri Oddelku za direktno prodajo založbe Mladinska knjiga v Ljubljani. Titova 3 s priloženo naročilnico.

NAROCILNICA

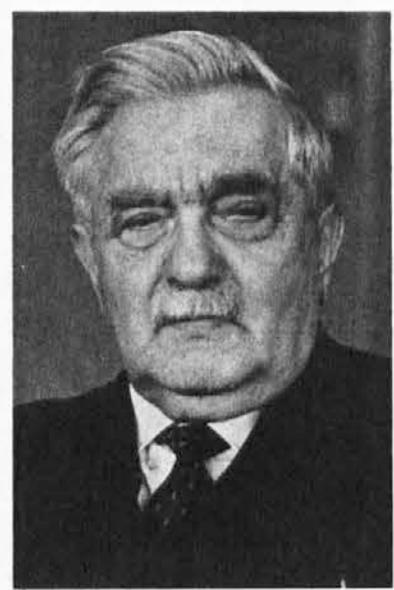
Ime in priimek
natančen naslov
poklic

nepreklicno naročam knjigo DRUGA SVETOVNA VOJNA.

Knjigo bom plačal(a) - naenkrat - s 5 obroki po 30 din in enim obrokom po 50 din - po prejemu računa in položnic na tekoči račun založbe Mladinska knjiga v Ljubljani 501-1-30/1.

Neustrezno prečrtajte!

Ricordo dello scrittore France Bevk

1.

Qualche notizia biografica

1890: nasce a Zakojca. Conduce una vita dura, contrassegnata da parecchi, umili mestieri: è pastore, commesso di negozio ecc.

1913: è l'anno che lo vede maestro e giornalista; dal '13 inizia la sua missione di scrittore e artista, che durerà fino alla morte, avvenuta il 17 settembre 1970, nel giorno stesso del suo ottantesimo compleanno.

2.

Alcune opere

Il Cappellano Martino Cedermàz (romanzo,) uscito nel 1937 sotto lo pseudonimo di Pavle Sedmak. È unanimemente considerato il suo capolavoro per l'acutezza e la profondità della penetrazione psicologica e anche perché è il simbolo della sofferenza e della lotta del popolo sloveno.

Le leggende, documento vivo e penetrante delle sue possibilità artistiche.

Senza maschera (Capodistria, 1960) - *La mia giovinezza*.

Agnese - I due compagni (tradotti anche in italiano da Paravia) e altri racconti per fanciulli « veri gioielli scaturiti dalla mente e dal cuore di un uomo che, dalle esperienze della dura infanzia, ha tratto un profondo spirito di osservazione, una sensibilità più acuta perché sofferta e un amore senza pari per i bambini poveri...».

Il romanzo maggiore, che ha avuto già ben due ristampe, uscirà al più presto in italiano per le edizioni del Matajur.

3. In sintesi l'uomo e lo scrittore

Non è possibile parlare di Bevk senza ripercorrere con gli occhi il paesaggio geografico dal quale nasce: è quella regione di Tolmino così ricca di colpi paesaggistici, così calda d'umanità, ma povera. Piccoli fazzoletti di terra tolti alla montagna e teatradamente lavorati con fervore incommensurabile; montagne dai fianchi ripidisimi, senza possibilità di sentiero per le bestie da soma (gli uomini portano tutto ciò che serve sulla loro schiena); boschi fitti e difficilmente accessibili.

L'umanità che vive in tale cornice è solida, temprata dalla fatica, dalle difficoltà che sembrano essere (trasformarsi) nella molla scattante della loro consistenza interiore fatta d'attaccamento all'aria del loro paese, alla loro lingua in cui filtrano ogni pensiero, ogni ricordo e speranza, al di là di ogni infelicità storica (l'oppressione fascista, per esempio).

Da questa grande esperienza, da questo ceppo umano esce, improntata da tante cose profonde, France Bevk.

Un'infanzia provata dalla vita grama, dalla fatica della sopravvivenza, ma sostenuta sempre dal sentimento della dignità slovena, anche in mezzo alle grandi scosse dei tempi.

Prima della grande guerra il paese di Bevk è soggetto alla monarchia austro-ungherica; con l'annessione all'Italia esso è tagliato fuori dal suo hinterland sloveno; poi due decenni d'oppressione fascista, fatta di proibizioni, di pressioni nazionalizzanti, di umiliazioni e di offese.

In questo crogiuolo di sofferenza cresce e matura la personalità dello scrittore che vuole rendere testimonianza soprattutto d'amore, dopo tanta miseria vissuta in tempi ormai lontani.

Amore e umanità sono il filo conduttore di tutta la sua opera letteraria, il frutto di una cultura e di una educazione filtrate nei tiepidi misteri del mondo contadino, riscattato da ogni violenza fisica e morale nel 1945. Nei giorni della prova civile c'è anche Bevk — alla testa del Comitato per la liberazione nazionale del Litorale sloveno — a fare, a organizzare, a rischiare, in una terra, in un'Europa che scuotono, nel nome della civiltà e dell'amore, gioghi mostruosi di inciviltà.

Ma Bevk non è mai stato uno scrittore impegnato, di quelli, per intenderci, che

calano dentro alla loro pagina contenuti ideologico-politici, di propaganda o battaglia.

Egli ha sempre diviso in sé l'uomo impegnato, in senso politico e civile, dallo scrittore, dall'artista teso alla conquista di contenuti tutti poetici. Egli vive, oltre ogni moda e tendenza, dentro l'involucro di un'esperienza intimamente vissuta e sofferta, che impenna tutto sul-

la sottigliezza e finezza dell'indagine psicologico-realistica.

Di uomini vivi e veri, insomma, si tratta nella sua narrativa, piuttosto che di programmi ideologici, e di una delicatezza cordiale tutta particolare, accessibile anche — e forse dovremmo dire soprattutto — al cuore dei ragazzi. Tanto è vero che molti lo reputano scrittore per l'infanzia. Perché? Forse perché tutta la sua opera è una confessione dell'infanzia, piena di impressioni del suo paese natale che gli ha donato tanta ricchezza interiore e tanta bellezza.

4. Una testimonianza friulana

Alla notizia della morte dello scrittore sloveno, *Il Matajur* s'è rivolto al poeta Luciano Morandini per una breve testimonianza sul narratore scomparso.

Ecco la breve intervista:

1 - D. - Ci rivolgiamo a Lei, Morandini, perché sappiamo dei suoi contatti con gli scrittori sloveni e jugoslavi in genere. Sappiamo anche che lei ha incontrato Bevk. Che impressione ne ha ricevuto?

R. - Per quanto riguarda la prima affermazione contenuta nella sua domanda, dirò che, vivendo in Friuli, mi sembra logico e doveroso lavorare per un sempre maggiore approfondimento dei rapporti culturali e umani con i popoli vicini; soprattutto se vogliamo rendere vera e credibile l'affermazione secondo la quale la Regione Friuli-Venezia Giulia deve essere sempre più, e meglio, una regione « ponte », fatta, cioè, di rapporti fraterni.

Ma veniamo a quanto Le interessa: nel settembre 1960 ero a Capodistria, sempre per le ragioni dette sopra, e fui invitato a un incontro con Bevk.

Era infatti appena uscito, dalla Casa editrice di Capodistria, il volume dello scrittore sloveno, intitolato Brez Krinke (*Senza maschera*).

Incontrai così l'allora settantenne Bevk.

Ebbi l'impressione d'essere di fronte a una specie di buon patriarca dal cuore grande e generoso e dallo sguardo penetrante, di quelli che vi inquadrono senza possibilità d'appello.

In mezzo al frastuono allegro della gente che gli faceva festa, mi parlò della sua terra con l'amore del figlio innamoratissimo, regredendo, piano piano, frase dopo

frase, nello specchio della sua infanzia, dentro al quale sembrava leggere le sue parole, lente e commosse.

Bevk, insomma, era un uomo che ti spingeva in te stesso, alla scoperta di cose che durano per tutta una vita.

D. - Che cosa può dirci del scrittore?

R. - Per azzardare solo un piccolo giudizio dovrei aver letto tutte le sue opere, cosa che non ho fatto.

Da quanto ne so, posso dire che Bevk è uno scrittore tutto scrittore, nato scrittore, venuto al mondo, cioè, per dialogare con gli uomini nella maniera più diretta e

semplificare. E' un autore certamente tradizionale; ma che cosa significa tale affermazione? Con tutta probabilità una fedeltà, mai incrinata, ai valori — gioiosi o dolorosi — dell'uomo e della poesia. E non mi pare una cosa da

poco. Senza dire, poi, della sua testimonianza virile e appassionata di sloveno ai tempi nefasti del fascismo, resa in quella specie di breviario che è *Il Cappellano Martino Cedermàz*, il capolavoro di Bevk.

5. L'ultima intervista al Matajur

La primavera scorsa abbiamo incontrato Bevk al caffè Europa di Lubiana e gli abbiamo posto, per i nostri lettori, queste tre semplici domande:

1 - Che cosa potrebbe dire ai lettori del Matajur, Lei che ha descritto tanto bene il carattere delle nostre popolazioni?

R. - Prima di tutto vorrei raccomandare loro di rimanere aggrappati alla lingua materna. Ma spero che dopo il Vaticano II siano cambiate certe condizioni anche nelle Valli del Natisone: che la mia gente, cioè, possa ascoltare, nelle chiese, messa, prediche e canti nella lingua materna. Tutto ciò, naturalmente, dipende anche da essa, dalla sua volontà di rivendicare diritti sacrosanti.

2 - In questi ultimi tempi, ha visitato i nostri paesi?

R. - Alcuni anni fa sono stato di nuovo in Benecia,

rendendo omaggio, in quella occasione, alle tombe di Trink e Cuffolo. Sono legato da molta riconoscenza a questi uomini; senza il loro aiuto, infatti, non avrei mai potuto scrivere *Il Cappellano Martino Cedermàz*. Quest'anno ho l'intenzione di recarmi a visitare luoghi che ancora non conosco, la Val Torre per esempio. Conosco bene, invece, la Valle del Natisone e la grotta d'Antro.

3 - Che cosa sta scrivendo di nuovo?

R. - Ho appena finito un libro di ricordi sulla prima guerra mondiale, e sto scrivendo un nuovo libro per ragazzi.

Purtroppo non mi sento in forma come un tempo. Quando scrivevo *Il Cappellano Martino Cedermàz* ero capace di lavorare per tutta la notte. Oggi, invece, le cose vanno in modo assai diverso; sento il peso degli anni.

Dal romanzo

“Il Cappellano Martino Cedermàz”

Un attimo dopo apparve l'usciere.

— Prego, reverendo! Sua Eccellenza il Prefetto l'aspetta.

Don Martino entrò. Si fermò un istante nel vano della porta percorrendo con lo sguardo la vasta sala alquanto vuota. C'era una grande scrivania verso la parete di fondo, dei dizionari ed altri volumi sugli scaffali, una ruggiolosa aspidistra in un vaso verde e, grande quanto mezza parete, il ritratto d'un uomo con un'espressione di ira sulle labbra e di severità nello sguardo.

Il prefetto stava seduto proprio davanti al ritratto, di modo che, con la sua uniforme nera, si confondeva quasi con quello sfondo. Era un uomo dal volto giovanile, dalla carnagione olivastra e dai capelli neri, lisci e rilucenti. Il suo sguardo, che per natura doveva essere affabile, voleva apparir severo. Perfino l'espressione rigida del volto era un po' forzata. Tutto in lui rivelava l'affettata raffinatezza del cittadino che ha assunto una carica importante.

— Grazie, Eccellenza — disse don Martino sprofondando in una poltrona bassa che si trovava presso la scrivania.

Si guardarono entrambi per qualche istante, come per studiarsi a fondo, poi sorrisero simultaneamente.

— Reverendo, mi pare davvero di conoscerla. Non

ci siamo già visti una volta?

Sì, Cedermàz lo conosceva già prima di vista, ed ammise in se stesso che quell'uomo gl'ispirava in apparenza simpatia e fiducia. Sul momento sentì svanire metà della sua avversione e tornargli un po' di coraggio, ma in pari tempo si sentì come disarmato.

— Sì, Eccellenza — rispose. — In occasione della benedizione dell'acquedotto comunale...

— Infatti! Non avevo sbagliato. Per le facce ho buona memoria. Solo per i nomi... specialmente per i vostri nomi. Che ne dice la popolazione? È contenta?

— L'acquedotto è una grande benedizione per il nostro circondario.

— Il regime fa tutto quanto è nelle sue possibilità — riprese in fretta il prefetto.

— A questo riguardo non si è mai fatto tanto. Riconoscerete! E' ovvio che ciò richiede anche parecchi sacrifici, e non solo dai singoli... Certo gente però non lo vuole e non lo può capire — soggiunse guardando attentamente Cedermàz, — ed ostacola il regime che si dà da fare per il pubblico benessere. Non è così, reverendo?

Cedermàz si sentì un po' sconcertato da quello sguardo penetrante ed alquanto astuto. Le ultime parole si riferivano palesemente ai fatti delle scorse settimane.

— Reverendo, mi pare davvero di conoscerla. Non

la conosco, e posso affermare con tranquillità che in essa non ho mai notato la minima opposizione...

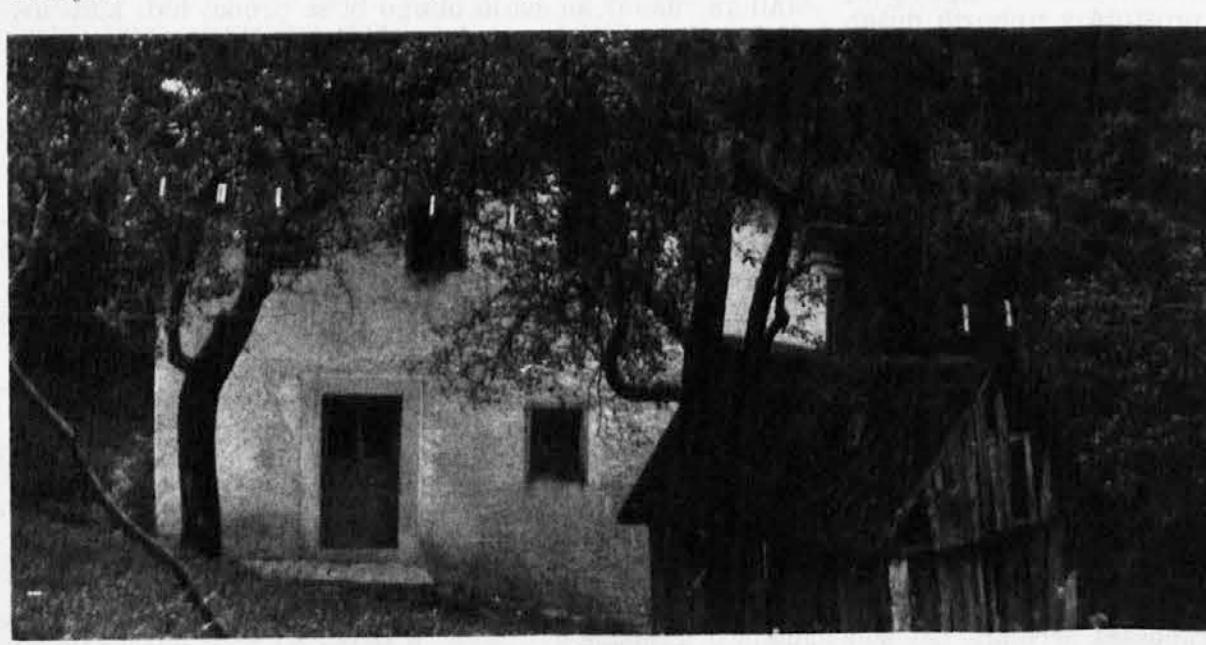
— Non parlo della popolazione — disse il prefetto calando le parole. — I contadini sono brava gente, pacifica, laboriosa, fedele. Contro di loro non ci è mai venuta alcuna lagnanza. Peccato che io non possa dire altrettanto dei loro pastori spirituali...

Don Martino rimase perplesso. Era venuto per attaccare, ed ora doveva difendersi. Niente di male, in fondo: il colloquio giungeva senza ipocrisie al nocciolo della questione. Bisognava badare soltanto a frenar le parole.

— Non ricordo che qualcuno abbia offerto l'occasione per la minima lagnanza — replicò a voce bassa, mentre sentiva un nuovo ardore; poi, prendendo l'iniziativa, soggiunse: — Io, piuttosto, potrei lagnarmi di molte cose. Proprio questo motivo mi conduce oggi davanti a lei, Eccellenza...

— Davvero? — disse il prefetto con finta meraviglia; indi continuò, lasciando ricadere la matita che aveva appena presa in mano: — Mi fa piacere che lei si rivolga direttamente a me. Quali sono le sue lagnanze, reverendo?

Nella sua voce vibrava una sfumatura di sarcasmo. «Sa tutto; l'hanno già avvertito, ma fa finta di niente».

La casa natale dello scrittore a Zakojca

"Il Cappellano Cedermàz"

non simulava. C'era troppa sincerità nella sua voce. Questa sensazione attenuò la sua severità ed i suoi occhi ripresero un'espressione più mite.

— Certo. Non vi sono purtroppo prove palpabili — riprese con un sorriso indefinibile. — Non è possibile afferrare e conservare le parole. Crediamo però a testimoni di fiducia che ce l'hanno affermato; ma, per ovvie ragioni, non possiamo rivelare i loro nomi.

— Testimoni che forse non conoscono nemmeno la nostra lingua! — esclamò Cedermàz.

— No, no, lei sbaglia, reverendo: testimoni che conoscono bene la vostra lingua, che hanno la vostra stessa origine — disse il prefetto scandendo le parole. — Che forse, dico forse, appartengono alla sua stessa condizione.

Cedermàz, profondamente colpito, distolse per un attimo lo sguardo, mentre un sudore diacico gli correva per il corpo e un dolore penetrante come uno spillo gli trafiggeva il cuore. Il sospetto contro il quale aveva lottato nei giorni precedenti stava ora davanti a lui come un'ombra incarnata. Skubin! Dio mio, non che lo volesse incolpare; ma in quel momento Cedermàz si sentì enormemente infangato per lui.

— Forse, Eccellenza — riprese con voce tremante — forse abbiamo qualche avversario che, per motivi egoistici, si è abbassato a calunniare. E se anche fosse vero, per un ramo secco voi tagliereste tutto l'albero e lo gettereste nel fuoco?

Il prefetto scrollò le spalle.

— Ebbene, ammettiamo che siamo in errore. Ammettiamolo! Ma già soltanto il fatto che lei predichi in una certa lingua straniera...

— Nella nostra lingua familiare, la sola che la gente capisca.

— Errore, reverendo. La gente capisce anche la nostra lingua.

— Eccellenza, sto parlando della popolazione da cui trago origine ed in mezzo alla quale ho trascorso tutta la mia vita. Essa non capisce abbastanza da poter seguire con profitto la parola del Signore.

Il prefetto parve sgradevolmente impressionato.

— Reverendo, non negherà l'importanza delle nostre scuole! — disse alzando la voce in tono d'avvertimento.

— Non ho parlato delle scuole, Eccellenza.

— Anche se ciò che lei di-

ce è vero, i suoi argomenti non fanno che giustificare i nostri provvedimenti dimostrandone l'assoluta necessità. La Chiesa dovrebbe assecondare l'educazione scolastica; voi altri, invece, avete solo distrutto i risultati di quest'educazione. Ciò non dovrà più verificarsi.

— La chiesa non è una scuola elementare.

— Non è una scuola elementare, dice lei? Eppure, al catechismo, insegnate ai bambini la lettura in lingua straniera. Come può reggere?

Il duello verbale diventava, da una replica all'altra, sempre più appassionato, più focoso, più spietato, sebbene continuasse a muoversi entro i limiti della cortesia. Cedermàz era tanto affaticato che i suoi pensieri si confondevano. Si sentiva invaso da tristezza e da ira, mentre nella mente gli affluivano soltanto parole amare che egli non osava esprimere.

— Riconosciamolo — disse allora Cedermàz con un profondo sospiro — voi volete sradicare la nostra lingua.

Il prefetto taceva.

— Tutto lo dimostra. Permetta, Eccellenza, perché negarlo? E' forse sua opinione che il bene dello Stato lo esiga? Io invece mi permetto di rammentare che il risultato è affatto opposto.

Il prefetto alzò la testa di scatto.

— Come può pensarla, reverendo?

— Come fare ad esprimersi in poche parole? Dovrebbe conoscere la nostra storia. Farò soltanto notare che, per secoli e secoli, siamo stati sudditi fedeli della Repubblica di Venezia, che più tardi abbiamo votato unanimi per l'Italia unita, tanto per non menzionare i caduti nella guerra mondiale. Come cittadini ci sentiamo Italiani, sebbene non esistiamo a riconoscere che siamo Sloveni. Ed ora che difendiamo la nostra lingua, ci si rinfaccia di essere Jugoslavi! Eccellenza, l'ho sentito con le mie orecchie. Voi state insinuando nella nostra mente l'idea dell'appartenenza ad un'altra nazione, cosa questa che prima non ci sognavamo neanche. In un tempo in cui, per merito vostro, la nostra gente ha cominciato a prendere una più viva consapevolezza della propria lingua, ciò non può rimanere senza conseguenze.

E non ne saremo colpevoli noi.

Cedermàz aveva parlato con foga, come se volesse mettere nelle proprie parole tutta la forza dell'evidenza.

Intanto, il prefetto giocherellava con la matita e guardava il piano della tavola come rimarginando un suo pensiero.

— In teoria è forse così — dichiarò infine. — In teoria. Queste sono probabilità estreme di cui non possiamo tener conto. La popolazione dimentica presto e si rassegna, se non ci sono sobillatori. Ma lei, reverendo, dimentica qualcosa. Prima, entro i nostri confini, viveva solo un pugno della vostra gente; ora invece avete raggiunto un poderoso accrescimento insieme con una sviluppata coscienza nazionale. Non voglio esagerare: l'influenza è forse ancora insignificante, ma, col tempo, chi può sapere? E ciò non è tutto. Dobbiamo ancor pensare ad altro, reverendo. Oggi, di là dalla frontiera, c'è una nazione di ceppo slavo. Se voi vivete in un luogo qualunque nel centro della penisola, nessuno turberebbe la vostra quiete. Siamo un popolo di gran cuore: perfino agli indigeni delle colonie permettiamo l'insegnamento ed il culto in lingua locale, come pure lo sviluppo della cultura indigena. Qui, invece, per il solo fatto che siete, mettete in pericolo l'intangibilità dei nostri confini.

Cedermàz rimase sbalordito di tanta sincerità che lo disarmava completamente.

— Allora, siamo irrimediabilmente condannati a morire? — esclamò con dolore.

— Reverendo, mi creda, cerco di capirla ed apprezzo soprattutto la sua lealtà. Anch'io sono stato più esplicito di quanto non mi sia concesso. E sarei davvero spiacente se dovessi macchiare il mio personale rispetto per lei con qualche provvedimento.

Cedermàz comprese la minaccia e ne rimase sorpreso.

— Eccellenza, ho già detto che, se ho commesso qualche mancanza...

role tutta la sua energia; ed ora rimaneva lì, seduto, muto, senza forze, come un cencio.

L'ultima frase del prefetto aveva assunto un valore conclusivo per il colloquio; perciò Cedermàz s'alzò e, accompagnato dal prefetto, raggiunse la soglia. Qui egli si sentì pervaso all'improvviso da tanta tristezza, da tanto disperato coraggio che volle pronunciare ciò che aveva ancora sulla lingua.

— Eccellenza, credo fermamente in Dio e nella Sua giustizia. Anche i popoli saranno chiamati a giudizio, e mi consola il pensiero che il mio popolo non sarà quello che dovrà giustificarsi davanti a Dio.

Il prefetto, che credeva solo nel diritto del più forte, ebbe un sorriso di compatisco davanti a tanta fede.

— Reverendo, mi creda, cerco di capirla ed apprezzo soprattutto la sua lealtà. Anch'io sono stato più esplicito di quanto non mi sia concesso. E sarei davvero spiacente se dovessi macchiare il mio personale rispetto per lei con qualche provvedimento.

Cedermàz comprese la minaccia e ne rimase sorpreso.

— Eccellenza, ho già detto che, se ho commesso qualche mancanza...

Lo scrittore France Bevk fra la sua gente

Il prefetto, guardando altrove, rispose:

— So che è cosa crudele; ma la ragion di Stato non può aver riguardo del sentimentalismo tanto dei singoli quanto dei piccoli gruppi. Ha davanti a sé il suo scopo al quale tutto il resto deve inchinarsi. Questo, come ho già fatto notare, richiede sacrifici, e non solo delle singole persone. A questo riguardo, qualsiasi discussione, qualsiasi resistenza è vana.

La giornata era piuttosto fresca, eppure Cedermàz si sentiva madido di sudore. Aveva esaurito tutte le obiezioni, aveva messo nelle pa-

— No, no, reverendo — l'interruppe il prefetto con un sorriso furbesco. — Non si tratta né di leggi vigenti né di carcere. La legge non contempla certe trasgressioni, ma contro di esse disponiamo di misure poliziesche altrettanto dolorose ed efficaci quanto il carcere. Badi anzitutto alle sue parole, reverendo! Talvolta, perfino i muri hanno orecchi.

E, come per cancellare l'effetto delle ultime parole, domandò all'improvviso:

— E l'energia elettrica, arriva fino a Versnik?

Cedermàz stava immobile, costernato, trasognato; solo dopo un momento s'accorse che il prefetto aspettava la sua risposta.

— Fino all'osteria sì — rispose in fretta. — Non ancora fino alla chiesa ed alla canonica.

— Provvederemo in merito. Me ne interesserò personalmente.

Cedermàz non avrebbe potuto dire come fosse giunto alla porta di strada, davanti alla quale c'era un via vai di gente. Era ormai mezzogiorno, ed i rintocchi delle campane sorvolavano i tetti della città.

Paesaggio della Val Natisone

Un angolo della slavia friulana

pensò Cedermàz che, in quel momento, avrebbe preferito una rude sincerità.

— Eccellenza, forse non le è noto ciò che è accaduto ultimamente. Mi stupisco di un simile comportamento verso di me, almeno per riguardo alla mia età, se non alla mia condizione...

L'emozione violenta gli troncò la parola.

— Tutto mi è noto — disse il prefetto dopo un attimo di silenzio. — Non sapevo però che si fosse agito in modo scorretto con lei. Non è colpa mia. È accaduto contro la mia volontà. Le garantisco che ciò non capiterà più. Ma ci dev'essere una ragione, mi creda, perché la attenzione dell'autorità si sia portata in particolare su di lei. Non si ricorda di nulla?

Cedermàz si vide di nuovo costretto in difesa. Pensieri febbrili turbinavano nella sua mente, ma non riuscì a ricordar nulla che potesse gravare sul suo conto.

— La coscienza non mi rimprovera niente, Eccellenza.

Il prefetto sorrise e, oservandolo con gli occhi socchiusi, disse:

— Non si ricorda? Lei ha affermato che non si piegherà mai, che è pronto ad assumere tutte le conseguenze e che nemmeno la prigione le fa paura. Non è così, reverendo? Quanto all'età ed alla dignità, la sua adesione ci sarebbe particolarmente preziosa. Potrebbe dare il buon esempio ai giovani. Lei, invece, si ribella...

— Devo! — esclamò Cedermàz con impeto. — Come sacerdote non posso agire diversamente.

Dica piuttosto: come sacerdote sloveno — l'interruppe a sua volta il prefetto. — Non dimentichi, reverendo, che siede davanti a me non in qualità di sacerdote, ma di cittadino. Mi pare che il suo modo d'agire sia fondato su un sostanziale malinteso. Lei non deve giudicare i fatti dal punto di vista confessionale, il che sarebbe completamente erroneo. La questione di poter aderire o no come sacerdo-

te non simulava. C'era troppa sincerità nella sua voce. Questa sensazione attenuò la sua severità ed i suoi occhi ripresero un'espressione più mite.

— Se avete prove contro qualcuno, perché non lo riniate a giudizio? — obiettò Cedermàz con voce dura. — Disponete di leggi per la difesa dello Stato. Allora, anche i testimoni potranno farci vivi.

Il prefetto lo fissò un istante: no, il « prete slavo »

(traduzione di Ezio Martin)

France Bevk in beneški Slovenci

Tolminsko, Goriško, Tržaško, Beneško Slovenijo, Primorsko in Slovenijo sploh je pred mesecem dni zagrnila žalost, podobna črni, temni noči — prav na najlepši dan, na živiljenjski jubilej, ko je že dosegel osemdeseto leto življenja, je smrt prekinila tako izredno plodno, bogato in vsestransko življenje velikega slovenskega pisatelja in pesnika, mladinskega pripovednika in borca za narodno-pravne pravice — Franceta Bevka.

Kdo ga ne pozna? Ali živi sploh Slovenec, mlad ali star, ki bi ne poznal tega imena, ki bi ne vedel za to osebnost? Preričan sem, da ga ni.

S čim pa si je Bevk to slavo zasluzil?

Na svetu so bili in so pisatelji, ki pišejo zgodbe, ki si izmišljajo kar moč zapletene, največkrat docela neresnične ali celo nemožne živiljenjske situacije; ki burkajo domišljijo mladega, včasih pa tudi odraslega bralca; ki skušajo omledno vplivati na čustvo in srce; ki skušajo včasih tudi streči človeškim strastem.

Bevk ni bil tak pisatelj.

Bevkovo delo, posebej še tisto, ki bo ohranilo svojo vrednost vse do takrat, dokler bodo živelji Slovenci, pa je drugačnega kova. Zraslo je iz plemenitega Bevkovega srca, ki se nikoli ni odtrgal od svoje zemlje in svojega ljudstva. Bevk je bil vso svojo pisateljsko dobo veren tolmač nehanja in dejanja ljudi v svoji ožji domovini, pa naj je to popisoval v nekdanji preteklosti, ali pa jemal snov za zgodbe iz žive sedanosti. Toda Bevk ni bil le zapisovalec. Bevk je zgodbe svojega ljudstva tudi sam v sebi nanovo podoživil. Svoje srce in dušo, svoje zmožnosti jim je pridal zraven in tako so nastale nekatere njegove umetnine.

Veliko naslovov Bevkovih del bo ostalo živil v slovenski literaturi. Toda med vsemi je eden, ki je nedvomno najlepši, najpretreslivejši, najresničnejši, najplemenitejši: »Kaplan Martin Čedermac«. To je visoka pesem, vsega Bevkovega ustvarjanja. In to pesem je Bevk posvetil Beneški Sloveniji. Napisal in izpel pa jo je lahko le zato, ker je to zemljo ljubil, ker je z njo občutil vse težave, vse ponižanje in trpljenje tega dela slovenskega ljudstva, ker je videl krivice, ki so jih ji povzročale svetne in cerkvene gospiske, krivice, ki ne le da so vpile v nebo, marveč bile v čistem nasprotnju z vsakim božjem in človeškim pravom.

Bevkov Kaplan Martin ni gola pisateljska figura. Take kaplane Martine je Bevk poznan, taki kaplani Martini so Beneško Slovenijo in njene bližnje predele budili vsa stoletja. In pisateljeva topla beseda, ki jo je napisal ob smrti Antona Cuffola, nam je le potrdilo za to. Ni bil le Cuffolo njegov Čedermac, bili so še drugi duhovniki, ki jih je Bevk takrat poznal. Po njih je posnel najbolj tipične in svojske poteze svojega glavnega junaka. Pa tudi beneškoslovenski duhovnik se je po izidu romana (1938) takoj spoznal v njem, saj je eden med njimi napisal v svojo kroniko, da je vse, kar roman pripoveduje, čista resnica in da se je takov v Beneški Sloveniji dogajalo.

Poleg kaplana Martina pa je v knjigi še en junak: beneško ljudstvo. Strnjeno okoli svojega pastirja čuti in še globlje spozna, kaj mu je slovensko: da mu odvzem jezik, lahko pomeni narodno smrt.

Zato ni slepo vdano, zato počaže svoje nasprotovanje, svoj upor, svoje užaljeno človeško dostenjanstvo. To ljudstvo, zdravo, čisto, preizkušeno, iz katerega se izrodi le eden - Klinjon - pa je tisto, kateremu je Bevk zapel v svojem romanu hvalospev. Saj je res, da je v knjigi še marsikaj drugega lepega; ne smeli bi pozabiti omeniti čudovite opise beneškoslovenske pokrajine, njenih značilnosti, njenih težko dostopnih krajev, trpljenja, ki ga ta zemlja zahteva od svojih prebivalcev, skopost, s katero jim vrača znoj in trud. Toda ljudje; tisti, ki so znali vedno ostati zvesti svojemu jeziku in svojemu rodu, ki tudi v dneh preizkušnje niso klonili; ki so v dobi narodnega boja dojeli veličino časov; ki stope danes čisti in ponosni v svoji zavesti pripadnosti slovenstvu, ti ljudje so pravzaprav glavni junak knjige in kaplan Martin je pravzaprav le najbolj osveščena postava med njimi.

Zato verjemi, ljudstvo ob Nadiži in Teru: zlata knjiga, ki jo boš še v poznih rodovih kot svoj dokument držalo v rokah, je Bevkov Kaplan Martin Čedermac. Saj je to spev, ki ga je eden največjih sodobnih slovenskih pisateljev spisal tebi. Ta knjiga naj ti bo katekizem, ki ga moraš znati in se iz njega stalno učiti: zakaj vsi nauki, ki so za tvojo narodnostno rešitev in ohranitev važni, so

»Toda prosim vas, le eno

Vas Laze, kjer je služboval in umrl Anton Cuffolo

notri zapisani; zapisani kot dediščina očetov in zapisani kot skrb sedanjosti za tvojo prihodnost.

«Kaplan Martin Čedermac» pa je nadvse spev rodnemu slovenskemu jeziku, tisti zlasti vezi, ki poleg drugih najbolj povezuje člane narodne skupnosti v eno. Zato so v Kaplangu Martinu Čedermacu najlepši in najbolj pretresljivi tisti prizori, v katerih se mora kaplan Martin bojevati za to narodovo svetinjo. Na tistih mestih pa privrejo Bevk iz srca besede, ki so verjetno najlepše, kar jih je v svojem pisateljskem opusu napisal, in jih položil v usta Čedermcu:

Marijan Brecelj

TUDI UMETNOST ZDRAŽUJE NARODE

Posvetovanje slikarjev treh obmejnih dežel v Idriji

Posvet za bodoče delo in skupne razstave, ki naj pripomorejo k zblžjanju in kulturnem sodelovanju Italije, Avstrije in Slovenije

Pred nedavnim se je vršilo v Idriji posvetovanje predstavnikov slovenskih slikarskih kolonij in podobnih kulturnih ustanov iz treh obmejnih dežel in sicer Furlanije-Julijanske krajine, iz avstrijske Koroske in iz Slovenije. Razpravljalci so o raznih oblikah medsebojnega sodelovanja, ki bi pripomoglo k še tesnejšemu zblžjanju teh obmejnih dežel.

V zadnjih letih so v Sloveniji ustanovili več slikarskih kolonij, ki so postale zelo pomemben dejavnik v slovenskem kulturnem prostoru. Podobna slikarska združenja so ustanovili tudi v Italiji in Avstriji. V Vidmu, prestolici Furlanije, deluje Centro Friulano Arti Plastiche, v Celovcu pa Kunstverein fuer Kaernten.

Na tem posvetovanju v Idriji so med drugim sklenili, da se bo vsako leto sestajalo v eni izmed treh sosednjih dežel po 18 slikarjev, ki bodo potem po 14 dni skupaj ustvarjali, dela pa razstavljalni na skupni razstavi. Srečanja bodo koristna tudi za izmenjavo delovnih izkušenj.

Letošnja razstava v Idriji je že druga po vrsti. V primerjavi s prvo pomeni letošnja kolonija kvaliteten skok naprej. Udeležilo se je že namreč več umetnikov iz Slovenije in drugih držav in celo iz Poljske in Japonske. Razstava predstavlja bogato idrijsko motiviko od ruderjenja pa do čipkarstva. Drug ob drugem se na njej vrstijo različni stili od klasičnega pa do modernističnega likovnega snavanja.

Letošnje razstave se udeležuje poleg številnih priznanih umetnikov iz Slovenije tudi Giordano Merlo iz Vidma, Ignazio Doljach iz Krmina, Jože Cesar iz Trsta, Agostino Piazza, Sergio Altieri ter Cesare Moschiutti iz Gorice in drugi.

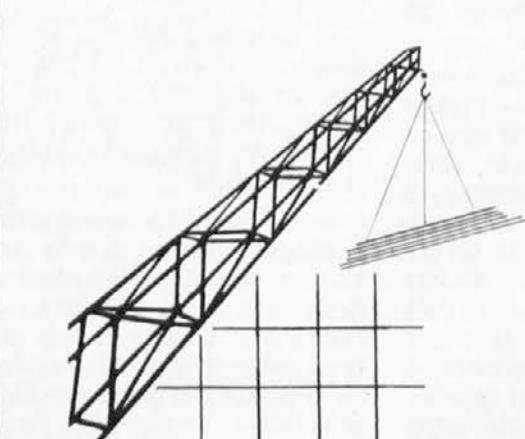
RUDNIK
ŽIVEGA
SREBRA

IDRIJA

Spolno gradbeno podjetje
PRIMORJE
Ajdovščina

Spolno gradbeno podjetje «Primorje» Ajdovščina gradi: visoke, nizke, industrijske in hidrogradnje po naročilu, za trg ali po sistemu inženiring. Za potrebe naštetih gradenj, kakor tudi ločeno, po posebnem naročilu, izvaja vsa asfalterška dela.

Velik uspeh Ošnjakovega dela**DRUGA IZDAJA KNJIGE «POD MATAJURJEM»**

Celo na Slovenskem se redkokdaj zgodi, da bi kako delo doživel svojo drugo izdajo. Zato moramo še posebej poudariti razveseljevno novico, da je knjiga Jožka Ošnjaka «Pod Matajurjem» pravkar doživel že svojo drugo izdajo. Kot je znano, je prvo izdajo založil zavod Borec v Ljubljani in knjigo kaj kmalu razprodal. Zato se je avtor, naš rojak, odločil, da bo zaradi izrednega zanimanja za Beneško Slovenijo v Sloveniji in drugod izdal drugo, izpopolnjeno izdajo, to pot v samozaložbi. Avtorju želimo, da bi druga izdaja njegovega dela doživel podoben uspeh kot prva izdaja. Hkrati pa prinašamo odlomek iz njegove knjige.

Pri organizaciji nadiške cete in mobilizaciji beneškega ljudstva je veliko prispeval tudi izredno agilen partizan, poveljnik ene izmed enot 1. soške brigade Tone Kebe, doma z Notranjskega. O tej priložnosti moram poudariti, da se je Tone udeležil pohoda v Beneško Slovenijo spomladini 1943. pod vodstvom Jaka Avšiča. Tudi njegov delež v boju proti sovražniku na Beneškem nikakor ni bil majhen.

Dvajsetega septembra 1943 so prodrli Nemci prek Šentvirinskega mosta do Lipe in hoteli naprej. Med Lipo in Štupico jih je napadla nadiška četa in jih odbrila proti Čedadu.

Omembne vredne je tudi akcija 3. oktobra 1943 pri Tarjetu v Nadiški dolini. Prek Šentvirinskega mostu sta prodirala dva nemška tovornjaka, naložena z različnim blagom, naropanim po Italiji. Ob napadu na vozili so ujeli štiri Nemce in zaplenili vse blago s kamionoma vred.

Istega meseca je nadiška četa skupaj z enoto italijanskih partizanov napadla Nemce nad Črnim vrhom. V tem boju je bilo ranjenih več Nemcev. Nekaj jih je tudi padlo. Le-te so na ukaz nemškega poveljstva morali odnesti domačini v rjuhah v vas Štupico, od koder so jih odpeljali v Čedad. V tej bitki je bilo nekaj partizanov ranjenih, en domačin iz Črnega vrha pa je padel.

Nadiška četa ni mirovala. Nekaj dni pozneje je napadla močno nemško enoto v vasi Landar. Partizani so vasi obkobili in kmalu potem vžgali po sovražniku z lahkim strojnici in drugim orožjem. Nemci so se morali z občutnimi izgubami umakniti v Čedad. Tudi v tej bitki je bilo nekaj naših borcev ranjenih.

Poleg omenjenih bojev se je nadiška četa, ki je pripadala IV. bataljonu II. soške brigade, bojevala z Nemci na tako imenovani «nadiški front» med Špetrom in Šentvirinskim mostom. V spopadih sta bila ranjena dva domačina iz Ronca in štiri italijanski partizani.

V tem neenakem boju proti močnejšemu sovražniku sta se odlikovala bodisi v akcijah kot pri pritegovovanju domačinov v skupni boj narodno zavedna domačina Anton Kručil in Avgust Čedmac-Kališ.

Nadiška četa, ki je imela položaje ob glavni cesti Čedad-Kobarid, je ponudila tudi prvo gostoljubje dvaindesetim angleškim vojnim ujetnikom, večinoma Zelandcem, ki so se vračali iz italijanskih taborišč.

Prebudila se je tudi zahodna Beneščija. Kmalu po kapitulaciji Italije se je na območju Platišče - Tipana ustanovila četa; tridesetim domačinom je poveljeval izkušeni partizan in dobro znani starešina Alojz Mavrič-Oton. Njegov namestnik je bil domačin iz Viškorše.

</

za naše mlade bralce

PŠENICA - NAJLEPŠI CVET

(SLOVENSKA PRAVLJICA)

V prastarih časih je neki kralj ukazal, da morajo pomoriti vse stare ljudi, ki ne morejo več delati.

Zivel pa je sin, ki je imel svojega očeta nadvse rad. Ko so kraljevi sli preiskovali domove, je skril svojega očeta na dvorišču pod velik čeber in mu ponoči nosil hrane. Ta velika otroška ljubezen je bila kmalu bogato poplačana.

Kralj tiste dežele je imel lepo hčer, pa nobenega sina. Misil je in misil, kako bi poročil kraljčino z najpametnejšim mladeničem svojega kraljestva, ki naj bi postal tudi njegov naslednik. In izmisil si je tri uganke.

Zapovedal je, naj se naslednje jutro zberejo vsi mladeniči njegovega kraljestva navsezgodaj, še pred sončnim vzhodom, na visoki gori.

Kdor bi prvi zagledal vzhajajoče sonce, bo rešil prvo uganko.

Ponoči, preden se je sin odpravil na pot, je prosil očeta-starčka za svet. Oče mu je dejal:

— Dragi moj sin! Ko bo prišel na goro, bodo vsi fantje gledali proti vzhodu, kjer se vsako jutro pokaže sonce. Ti pa pokaži vzhodu hrbet, obrni se na drugo stran in poglej proti najvišji gori. Ko bo sonce s prvim žarkom obsvetilo njen vrh, takrat zakliči:

— Kralj, poglej sonce!

Kot je starček dejal, tako se je zgodilo. Vsi mladeniči, ki so prišli, so nestrpo zrl proti jutranji strani. Sin pa, ki je skril svojega očeta, je gledal na najvišjo goro. Ko je na njen vrh poslalo sonce svoj prvi žarek, je dejal: — Vaše veličanstvo, poglejte sonce!

Kralj ga je potrepljal po ramenu in dejal:

— Prvi si!

Drugi mladeniči so ga obstopili in izpraševali:

— Le kako, da si se obrnil vstran od sonca?

On pa jim je odvrnit:

— In vendar sem prej zgledal sonce kot vi vsi.

Ko se je sin vrnil domov, je dejal očetu:

— Danes je bil moj odgovor kralju po volji, ne vem, kako bo jutri. Bojim se, dragi oče, da bo jutrišnja naločna presegla twojo pamet.

— Le povej, mu je ukazal starček.

In mladenič je nadaljeval:

— Drugo uganko bo rešil, kdor bo prišel ne bos in ne obut.

Starček se je nasmehnil in dejal:

— To je zelo lahko, vendar tega nihče ne bo zmogel, razen tebe. Fanti bodo poskušali to in ono, vsak bo drugače obut: le-ta bo nataknil nogavice, le-oni eno samo nogavico, drugo nogo pa bo imel boso, spet tretji bo le eno nogo obul. Ti pa odtrgaj podplate s čevljev, tako da boš obut in vendar bos. Tako je mislil tudi kralj.

Prišel je določen dan in mladeniči so se zbrali k preizkušnji. Sin je vzdignil obe nogi, da je kralj videl bose podplate, čeprav je bil zgoraj obut. In kralj se je

prepričal, da je sin prišel ne bos ne obut.

— Prav imas, je menil kralj.

— Ti, sinko, si že vdrugič natanko pogodil moje želje.

Nato je kralj zastavil trejto uganko. — Pojutrišnjem se zberite spet na tem kraju. Kdor bo imel za svojim klobukom zataknjen najlepši cvet, bo zmagal.

Starček je komaj pričkal, da se je vrnil sin, in ga je vprašal: — Kakšno naločno ste prejeli danes?

— Oh, to je že pretirano, je dejal sin. — Le kdo bo med tolkimi lepimi cvetnicami izbral prav tisto, ki se kralju zdi najlepša.

— Dragi sin, je odvrnit oče. — Na vsem svetu ni lepšega cveta kot pšenični klas.

Nato se je obrnil k mladeničem: — Ali je še kaj lepše-

ga na svetu kot pogled na njivo zlate pšenice, ki valovi v vetru. In kaj diši bolj omanno kot hleb pšeničnega kruha, ki ga še toplega postavimo iz peči na mizo. Nobile vrtna cvetica ne diši tako lepo. Skrbno sejte najlepši cvet, še skrbneje ga žanji!

Prišel je dan in mladeniči so trumoma hiteli na kraj, ki ga je določil kralj. Ko so zagladeli pšenični klas za njegovim klobukom, so se na ves glas smejali: — Tepec, pšenični klas ni cvet.

Kralj je že od daleč zagledal mladeniča s pšeničnim klasom. Šel je k njemu in ga objel rekoč:

— Ti, moj dragi sin, hoš nasledil moj prestol. Kajti ni ga lepšega cveta kot je pšenični klas.

Nato se je obrnil k mladeničem:

— Ne boj se, mu je prijazno reklo kralj.

Mladenič je pričel: — Ko

ste ukazali, da moramo umoriti svoje starše, sem stopil pred svojega očeta in mu dejal:

— Ljubi oče, vi ste mi poklonili življenje, me ljubeznivo hranili in vzgojili, v zahvalo pa naj vam jaz vzamem življenje? Ne, moje srce tega ne bi preneslo. Raje vidim, da mene kaznujejo s smrtno.

Nato se je kralj spet obrnil k mladeniču s pšeničnim klasom za klobukom in ga vprašal: — Sin moj, le od kje si vzel toliko modrosti v svojih letih?

Mladenič se je prestrašil in ni vedel, kaj naj odgovori. Slednjič se je opogumil in dejal:

— Vaše veličanstvo, povedal bi vam, če se ne bi bal stroge kazni.

Nato mi je oče odgovoril:

— Dragi moj sin, izteši velik

čeber in povezni ga v koi na dvorišču. Zadaj pa naredi odprtino, da bom mogel kdaj pa kdaj na svetlo. Ti pa mi boš skrivaj prinašal hrano.

Storil sem tako in do danes ohranil pri življenju

svojega ljubega očeta. Kolikokrat mi je dal napotkov in nasvetov, prav tako kot je tudi on razvozal vse tri uganke.

Kralja je ganila iskrena otroška ljubezen in dejal je mladeniču:

— Moj dragi prijatelj, ker si to storil, si mi še dvakrat ljubši kot doslej. Pokazal si, da imas žahnto in hvaležno srce. Meni pa si odpril oči. Spregledal sem in spoznal, kako potrebne so nam modrost, izkušenost in znanje starih ljudi, čeprav ne morejo več delati. Od danes naprej naj velja:

Vsek naj spoštuje stare ljudi! Sinovi in hčere pa naj bodo svojim staršem hvaležni in naj skrbe zanje do poslednje ure njih življenja.

FRANCE BEVR

Pastorka in meseci

Zivila je žena, ki je imela dve hčerkki. Ena je bila njena, edinka, druga pa najdenka, pastorka. Svojo hčer je zelo ljubila, a pastorko je mrzila. Da bi jo bila mogla utopiti v žlici vode, utopila bi jo bila. Ni je mogla videti niti s koncem očesa, za vsak nič jo je kregala in tepla. A naj jo je še tako mučila, je bila zdrava in trdna ko dren. Njena hčerka pa je bilabolehna in šibka ko bilka.

Ko je mačeha to videla, ji je bilo sila težko. Razmišljala je in preudarjala, kaj bi pastorki še hudega storila. Nekega večera ji pride na misel, da jo pošije po vodo k vodnjaku, ki je bil daleč zunaj vasi. Ob tistem vodnjaku pa je stalo krivenčasto drevo, pod katerim so se zbirale grde prikazni. Te naj bi pastorko raztrgale, da bi se več ne vrnila.

Odšla je sirotka v temi k vodnjaku, da bi zajela vodo. Prišla je do krivenčastega drevesa in zagledala dvanajst mož in črno ženo, ki so sedeli v krogu. Nekateri moži so bili stari, drugi mladi, eni dolgini, drugi pritlikavci. Eden izmed njih je bil zelo, zelo majhen. Črna žena pa je bila zelo stara in se je čemerno držala. Možje so bili meseci, najmanjši med njimi februar.

Deklica je odšla k vodnjaku in našla vse tako, kakor prejšnji večer njena pristrestra. Pozdravili so se, teda jo je vprašala starka: «Kateri meseci in letu so najlepši in kateri najgrši?»

Deklica je malce pomislila in odgovorila: «Tega ne vešte, kar ve vsak otrok! Januar in februar — da bi ju nikoli ne bilo! Tudi marec je ves od mua. Ostali pa takisto niso dosti boljši. Pa kaj hočemo! V njihovih rokah smo, naredijo z nami, kar jim draga!»

«Zdravi, dekle, zdravi!» so ji odgovorili meseci. «In kako je tebi?» so jo vprašali. «Zakaj hodiš ob tem času po vodo? Kaj te ni strah?».

«Ej, strički, strah ali ne, kadar me mačeha pošlje po vodo, jo moram ubogati», je odgovorila deklica.

«Da, tako je», je pritrnila čemerna starka. «Kjer je sila, tam ni pravice. Poslušaj, da te nekaj vprašam. Kateri meseci v letu so najlepši in kateri najgrši?».

«O, dobra moja babica», je odgovorila deklica, «vsi meseci v letu so lepi. Ni ga med njimi, ki bi bil grd.»

Hodi zbogom, otrok», so dejali meseci. «Hodi in bodi blagoslovljena! Pri vsaki besedi, ki jo spregovoriš, naj ti pade zlatnik od ust!».

Pastorki poslej ni bilo več obstanka pri mačehi. Odšla je po svetu. Ni je skrbelo, da bi umrla za lakoto, ker so ji zlatniki padali od ust. In ker je bila dobriga srca, je vse, kar je imela, delila z ubožci.

Deklica je zajela vedro vodo, odšla domov in potrkala na vrata. Odprla ji je mačeha. Ko jo je zagledala živo in zdravo, s polnim vedrom, ji je bilo žal, da je prikazni niso raztrgale.

Jezone jo je vprašala, kod je tako dolgo hodila. A ko ji je pastorka odgovorila, se ji je pri slednji besedi odtrgal zlatnik od ust in s cvenkom padel na tla. Ko je mačeha to videla, ji je bilo še huje. Saj jo je poslala k vodnjaku, da bi se je iznebila, ne pa, da bi zlatniki leteli od ust.

«Kdo te je tako začaral?» je zavpila. «Povej mi, sicer te zgrabim in te ne izpustim, četudi bi te oblival mrzel pot.»

Pastorka se je mačeha zbrala in ji do pičice vse povedala, kar je doživel.

Naslednji večer je mačeha svojo hčerko poslala po vodo. Hotela je, da bi meseci blagoslovili tudi njo ter bi tudi njej zlatniki padali od ust.

Deklica je odšla k vodnjaku in našla vse tako, kakor prejšnji večer njena pristrestra. Pozdravili so se, teda jo je vprašala starka: «Kateri meseci in letu so najlepši in kateri najgrši?».

Deklica je malce pomislila in odgovorila: «Tega ne vešte, kar ve vsak otrok! Januar in februar — da bi ju nikoli ne bilo! Tudi marec je ves od mua. Ostali pa takisto niso dosti boljši. Pa kaj hočemo! V njihovih rokah smo, naredijo z nami, kar jim draga!»

«Da si prekleta!» so vzkliknili meseci. «Pri vsaki besedi, ki jo spregovoriš, naj ti pade kača od ust!».

Donesla je deklica vodo in spregovorila: «glej, ob slednjem besedi ji je kačica pala od ust!».

Ko je nena mati to videla, je zalamila z rokami in zavpila: «Zakaj, hčerka moja, ti padajo kače od ust? Zakaj ne letijo od njih zlatniki, kakor onile psički, tvoji pristresti? Joj, hčerkica moja, kakšna smrata, kakšna nesreča!».

Pastorki poslej ni bilo več

obstanka pri mačehi. Odšla je po svetu. Ni je skrbelo, da bi umrla za lakoto, ker so ji zlatniki padali od ust. In ker je bila dobriga srca, je vse, kar je imela, delila z ubožci.

ga na svetu kot pogled na njivo zlate pšenice, ki valovi v vetru. In kaj diši bolj omanno kot hleb pšeničnega kruha, ki ga še toplega postavimo iz peči na mizo. Nobile vrtna cvetica ne diši tako lepo. Skrbno sejte najlepši cvet, še skrbneje ga žanji!

Nato se je kralj spet obrnil k mladeniču s pšeničnim klasom za klobukom in ga vprašal: — Sin moj, le od kje si vzel toliko modrosti v svojih letih?

Mladenič se je prestrašil in ni vedel, kaj naj odgovori. Slednjič se je opogumil in dejal:

— Vaše veličanstvo, povedal bi vam, če se ne bi bal stroge kazni.

Nato mi je oče odgovoril:

— Dragi moj sin, izteši velik

čeber in povezni ga v koi na dvorišču. Zadaj pa naredi odprtino, da bom mogel kdaj pa kdaj na svetlo. Ti pa mi boš skrivaj prinašal hrano.

Storil sem tako in do danes ohranil pri življenju

— Ne boj se, mu je prijazno reklo kralj.

Mladenič je pričel: — Ko

ste ukazali, da moramo umoriti svoje starše, sem stopil pred svojega očeta in mu dejal:

— Ljubi oče, vi ste mi

poklonili življenje, me ljubeznivo hranili in vzgojili, v zahvalo pa naj vam jaz vzamem življenje? Ne, moje srce tega ne bi preneslo. Raje vidim, da mene kaznujejo s smrtno.

Nato se je kralj spet obrnil k mladeniču s pšeničnim klasom za klobukom in ga vprašal:

— Sin moj, le od kje si vzel toliko modrosti v svojih letih?

Mladenič se je prestrašil in ni vedel, kaj naj odgovori. Slednjič se je opogumil in dejal:

— Vaše veličanstvo, povedal bi vam, če se ne bi bal stroge kazni.

IZVAJANJE DR. DRAGA ŠTOKE V DEŽELNEM SVETU

Vojaške služnosti hromijo polovico naše dežele

«Današnje vojaške služnosti preprečujejo katerokoli pobudo za ekonomski in socialni dvig naših ljudi in zato povzročajo revščino, uničenje imovine prisilno emigracijo, omejitev svobode in celo življenjsko nevarnost»

Deželni poslanec dr. Štoka je pred nedavnim govoril v deželnem svetu in v svojem govoru resno opozoril na problem vojaških služnosti, ki ekonomsko, turistično in tudi politično, če hočete, hromijo skoraj polovico površine naše dežele. Njegov govor zaradi tehnosti objavljamo v italijansčini, ker je v tem jeziku naš poslanec tudi govoril v deželnem svetu.

«L'Unione slovena ha ovunque appoggiato iniziative che miravano al gravissimo problema delle servitù militari. Consci dell'anacronismo delle maggior parte delle servitù militari che oggi pesano sul nostro territorio, consci del loro effetto immediato che porta al soffocamento di ogni valida iniziativa industriale, artigianale, turistica, ecc. ci siamo sempre pronunciati contro queste, per la maggior parte inutili restrizioni ed abbiamo alzato la nostra voce sia nei vari Consigli comunali, in particolare quelli dei Comuni maggiormente soggetti a questo fenomeno.

Queste servitù, sproporzionate alle esigenze militari odierne, permangono in questa entità, se non erro, solo qui nella zona orientale dello Stato, cioè nella Regione Friuli-Venezia Giulia. E per questo che dette zone, sono costrette ad un rovinoso isolamento che determina un ristagno economico e blocca molte attività anche terziarie.

L'iniziativa del progetto di legge nazionale del PCI, presentata ai sensi dell'art. 26 dello Statuto regionale, e concerne la riforma delle leggi sulle servitù militari, trova alcune convergenze con i punti di vista politici finora esposti dall'Unione slovena, affermazioni fatte nella relazione introduttiva alla legge che non ci trova consenzienti.

Considerando la gravità del problema delle servitù militari e la loro estensione alla maggior parte dei Comuni, in particolare nei Comuni della fascia confinaria, l'Unione slovena rileva l'assurdità e l'anacronismo delle leggi che oggi regolano la materia in oggetto. Il destino ha voluto che in quasi tutta la fascia confinaria della nostra Regione viva la popolazione slovena, ecco perché è dovere politico dell'Unione slovena di operare politicamente affinché questa popolazione progredisca, spoglia di quei vincoli che oggi non hanno quasi più valore o senso militare. Non solo: essi ci paiono anche assurdi, perché il progresso delle armi moderne certo che non concepisce la validità militare di un buco scavato in una roccia, dei vari bunker e cassette mimetizzate. Non essendo esperti in materia militare, lasciamo da parte questo discorso e puntiamo le nostre obiezioni all'esistenza delle servitù militari nella Regione.

Le servitù militari odierne soffocano ogni iniziativa di carattere industriale, artigianale, turistico delle zone interessate. Questo è un punto fermo. E questa situazione colpisce molti comuni con popolazione slovena, incominciando da Monrupino nella Provincia di Trieste, attraversando Doberdò del Lago, nella Provincia di Gori-

zia, intensificandosi nelle Valli del Natisone, per finire poi nella Val Canale, provincia di Udine. Le servitù militari sono da queste parte un flagello, un grave flagello e sono un durissimo ostacolo al sorgere di qualsiasi iniziativa di sviluppo economico e sociale delle zone maggiormente colpite. Le dette servitù provocano miseria, distruzione di beni, emigrazione forzata, una certa privazione della libertà personale e pericolo per l'incolumità fisica dei cittadini, esse colpiscono in forma particolarmente pesante la Slavia Friulana, dove si assiste addirittura allo sgombero della popolazione dai vari paesetti, per poi procedere meglio alle manovre: tutti debbono allontanarsi dal paese per qualche ora, anche se vecchi o malati.

Tutta la fascia confinaria è poi soggetta a restrizioni forti di carattere turistico: basti pensare alla famosa cartella stradale dove sta scritto che è vietato fotografare, usare del binocolo, ecc. in quella zona del confine, probabilmente per non fotografare cannoni o casermette o vari bunker. Che anacronismo questo! In nessuno paese democratico dell'Europa occidentale, né in Jugoslavia si vedono oggi questi strani tabelloni con ancor più strani divieti. Ovvio che il turista se ne va, o meglio non si avvicina affatto alle zone soggette a questi divieti.

La nostra Regione deve essere liberata dalle servitù anacronistiche, superflue, che non hanno nulla da fare con

una reale ed obiettiva esigenza della difesa militare odierna. Solo così essa potrà svolgere la sua naturale vocazione di ponte di pace, di amicizia e di collaborazione economica, turistica, scientifica e sociale con altri paesi, in particolare con la Repubblica jugoslava, funzione che è stata ancor più siglata dalla visita del Presidente Berzanti nella vicina Croazia.

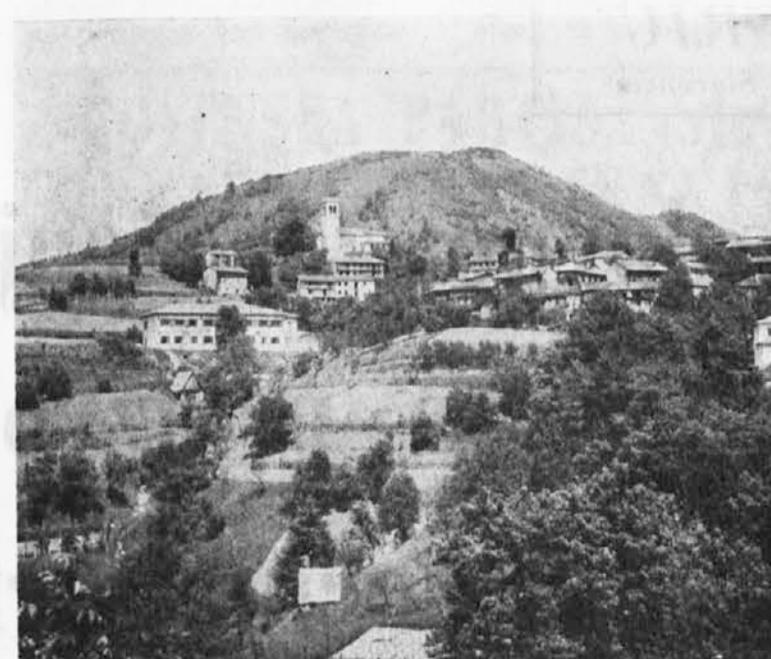
Nel mosaico delle regioni dello Stato italiano ed in quello più largo della Comunità Economica Europea e dei Paesi dell'Est, il Friuli-Venezia Giulia è chiamato a svolgere un particolare ruolo di mediatore, «di sutura e catalisi d'interessi internazionali, che altre regioni, per diversa tradizione e posizione geografica, non hanno», così sostiene il prof. Giorgio Bazo nelle Prospettive regionali.

In questi ultimi tempi c'è stato nella nostra regione un risveglio particolare di attività rivolte a puntualizzare situazioni e possibilità future del Friuli-Venezia Giulia in senso internazionale. Tale sforzo deve però portare a dei risultati concreti. L'apertura degli scambi Est-Ovest, dovrebbe determinare nel lungo periodo, ed in una visione di pace mondiale, le occasioni di saldatura fra i due assi di sviluppo europeo.

Dice ancora il prof. Bazo che devono essere ricercate le vie più opportune per superare le barriere istituzionali, sia nazionali, sia di comunità internazionale di appartenenza delle diverse regioni, affinché possa attuar-

si una politica coordinata per lo sviluppo integrale delle nostre terre. Lo stesso problema dei porti dell'Alto Adriatico deve essere impostato in una visione di lungo periodo in termini di specializzazione e di complementarietà tra i porti, anziché in termini di concorrenza. Per Gorizia c'è da segnalare l'importanza che può avere per un suo sviluppo economico, una maggiore permeabilità di rapporti economici lungo la linea di confine con la Jugoslavia, qualora Gorizia venisse potenziata come centro di servizi lungo nuovi assi stradali e ferroviari a carattere internazionale, oggi non ancora posseduti dalla città. Discorso analogo vale per l'asse Pontebba-Tarvisio.

I destini della nostra Regione, il suo progresso economico e sviluppo industriale, turistico e delle attività terziarie, dipendono in gran parte dall'affrontare in modo aperto, moderno, coraggioso i problemi che impediscono ancor oggi un suo sviluppo globale. Occorrerà compiere ancora dei passi, si dovrà percorrere ancora molta strada affinché sia in sede nazionale che in sede internazionale gli interessi della nostra regione siano capiti e ne sia valorizzata la vocazione, il ruolo che la Regione Friuli-Venezia Giulia è chiamata oggi a svolgere. Tra questi problemi che vanno affrontati seriamente, globalmente, senza demagogia ed anacronismo c'è pure il problema della revisione delle servitù militari che oggi colpiscono quasi la metà del territorio regionale».

GORENJI TRBIL v komunu Srednje. Tod mimo bo vodila na Staro goro krasna panoramska cesta. Dela so že v teku

RONEC v Nadiški dolini, kjer je dosti let služboval naš pesnik in narodni buditelj duhovnik Peter Podreka

Železarna Jesenice

Proizvaja

JEKLA:

konstrukcijska konstrukcijska s povečano trdnostjo za globoki vlek za elektroindustrijo za ladjedelnštvo za kotlogradnjo za cementacijo in poboljšanje nerjaveča in ognjevzdržna vzmetna za avtomate orodna

TOPLA PREDELAVA:

debela, srednja, tanka, pocinkana, trafo in dinamo pločevina; toplo valjani profili

HLADNA PREDELAVA:

hladno valjani trakovi, hladno oblikovani profili, vlečena žica, vlečeno, luščeno in brušeno jeklo, bodeča žica

DODAJNI MATERIAL ZA TALILNO VARJENJE:

elektrode za varjenje, žica za plamensko in avtomatsko varjenje, žica za metalizacijo in prah za avtomatsko varjenje.

Čestita za 20. obletnico

MATAJURJA

Glasila beneških Slovencev

Čestita za 20. obletnico

MATAJURJA

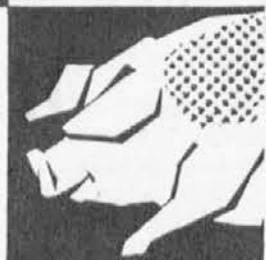
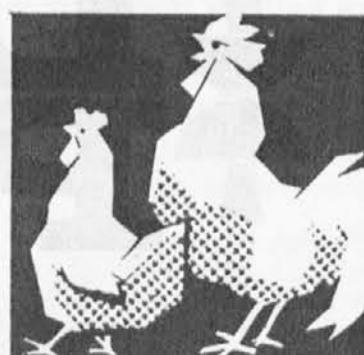
Glasila beneških Slovencev

GEOLOŠKI ZAVOD LJUBLJANA

DIMIČEVA ULICA 16

GEOLOŠKA, HIDROGEOLOŠKA IN GEOFIZIKALNA RAZISKOVANJA, VRTANJE - RUDARSKA IN INŽENIRSKO GEOLOŠKA DELA - KONSOLIDACIJA TAL, KONSTRUKCIJE VRTALNIH STROJEV

**Poslovno združenje
za proizvodnjo
močnih krmil**

L J U B L J A N A
N A Z O R J E V A U . 1 2

nudi preko svojih članov - tovarn močnih krmil vse vrste krmilnih mešanic za potrebe rejcev malih živali